

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Česká národní banka, její právní postavení a náplň činnosti

Předkládá: Bc. Barbora Černá

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Lukáš Valeš Ph.D.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Barbora ČERNÁ**
Osobní číslo: **R20N0003P**
Studijní program: **N0421A220001 Veřejná správa**
Téma práce: **Česká národní banka, její právní postavení a náplň činnosti**
Zadávající katedra: **Katedra veřejné správy**

Zásady pro vypracování

Úvod

1. Centrální bankovníctví
2. Vývoj centrálního bankovníctví
3. Právní postavení České národní banky
4. Organizační struktura
5. Činnost a funkce České národní banky
6. ČNB v kontextu evropské integrace

Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

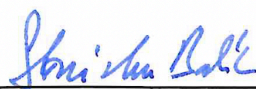
Seznam doporučené literatury:

1. BAKEŠ, Milan, KARFÍKOVÁ, Marie, KOTÁB, Petr, MARKOVÁ, Hana a kol. Finanční právo. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012
2. BAŽANTOVÁ, I. Centrální bankovníctví v české historii po současnost. Institucionální pohled. Studie Národohospodářského Ústavu Josefa Hlávky č. 4, 2005
3. REVENDA, Z. Centrální bankovníctví. 2. Rozšířené vydání, Praha: Management press, 2001
4. KUNERT, Jakub, NOVOTNÝ, Jiří. Centrální bankovníctví v českých zemích. 1. vydání. Praha: Česká národní banka, 2008
5. PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří. Ústava a ústavní řád České republiky, komentář, 1. díl, ústavní systém. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha: Linde, a.s., 1998
6. ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. Bankovníctví. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010
7. TOMÁŠEK, M. Právní základy evropské měnové unie. Praha: Bankovní institut, a.s., 1999
8. REVENDA, Zbyněk. Bankovní regulace a dohled. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1995
9. VENCOVSKÝ, F. Dějiny bankovníctví v českých zemích. Praha: Bankovní institut a.s., 1999
10. ZAHRADNÍK, P. Vstup do Evropské unie. Přínosy a náklady konvergence. Praha: C. H. Beck, 2003

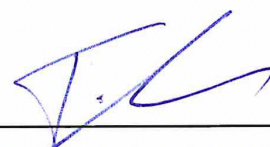
Vedoucí diplomové práce: **Doc. PhDr. Lukáš Valeš, Ph.D.**
Katedra veřejné správy

Datum zadání diplomové práce: **29. března 2021**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2022**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Česká národní banka, její právní postavení a náplň činnosti“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni, březen 2022

.....

Bc. Barbora Černá

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala doc. PhDr. Lukášovi Valešovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, za jeho trpělivost, ochotu a cenné rady, jež mě dovedly k dokončení této diplomové práce.

Zkratky

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

ESCB – Evropský systém centrálních bank

EU – Evropská unie

Např – například

PMR – povinné minimální rezervy

SBČS – Státní banka Československá

Klíčová slova

Česká národní banka, centrální banka, centrální bankovníctví

Obsah

1 Úvod	1
2 Centrální bankovníctví	3
2.1 <i>Centrální banka v bankovním systému</i>	3
2.2 <i>Odlíšné pojetí centrálních bank ve vyspělých zemích</i>	4
2.3 <i>Vznik centrálních bank</i>	6
2.3.1 <i>Důvody vzniku centrálních bank</i>	6
2.3.2 <i>Způsoby zakládání centrálních bank</i>	7
3 Vývoj centrálního bankovníctví na českém území	10
3.1 <i>Privilegovaná rakouská národní banka</i>	10
3.2 <i>Bankovní úřad Ministerstva financí</i>	11
3.3 <i>Národní banka Československá</i>	12
3.4 <i>Centrální banka v období Protektorátu Čechy a Morava</i>	13
3.5 <i>Obnova centrálního bankovníctví po válce</i>	14
3.6 <i>Státní banka Československá v socialistické ekonomice</i>	15
3.7 <i>Státní banka československá v tržním systému v letech 1989-1992</i>	17
3.8 <i>Česká národní banka</i>	18
4 Právní postavení České národní banky	20
4.1 <i>Česká národní banka ústavním orgánem</i>	20
4.2 <i>Nezávislost České národní banky</i>	22
4.3 <i>Odpovědnost centrální banky</i>	25
4.4 <i>Cíle České národní banky</i>	26
4.5 <i>Vztah České národní banky k dalším ústavním orgánům</i>	28
4.5.1 <i>Vztah k vládě</i>	29
4.5.2 <i>Vztah k prezidentu republiky</i>	31
4.5.3 <i>Vztah k Parlamentu</i>	33
4.5.4 <i>Vztah k Nejvyššímu kontrolnímu úřadu</i>	34
4.6 <i>Organizační struktura České národní banky</i>	34
4.6.1 <i>Bankovní rada České národní banky</i>	35
4.7 <i>Česká národní banka jako normotvůrce</i>	38

4.8 Hospodaření České národní banky.....	39
5 Funkce a činnosti České národní banky	41
5.1 Makroekonomické funkce centrální banky.....	41
5.1.1 Provádění měnové politiky	42
5.1.2 Emisní činnost	46
5.1.3 Činnost v devizové oblasti	48
5.2 Mikroekonomické funkce centrální banky.....	50
5.2.1 Regulace a dohled nad bankovní soustavou.....	50
5.2.2 Banka bank	54
5.2.3 Banka státu	55
5.2.4 Statistická činnost České národní banky.....	56
6 Česká národní banka v kontextu evropské integrace	57
6.1 České centrální bankovníctví po vstupu do Evropské unie	57
6.2 Evropská centrální banka a Evropský systém centrálních bank.....	58
6.3 Bankovní dohled v Evropské unii	60
6.4 Postoj České národní banky k evropské integraci.....	61
6.5 Zavedení eura v České republice.....	62
7 Závěr	64
Resumé.....	66
Seznam odborné literatury a jiných zdrojů.....	67

1 Úvod

Česká národní banka zaujímá nezastupitelnou funkci v celém bankovním sektoru. Z historického kontextu je patrné, jak významnou roli po jejím vzniku při zajišťování udržitelného hospodářského růstu a vývoji finančního trhu zastupovala a až po současnost zastupuje. Na její významnost poukazuje i samotné členění Ústavy České republiky, které jejímu legálnímu zakotvení z hlediska právního postavení věnuje samostatnou hlavu.

Obsahem této diplomové práce jsou specifika týkající se České národní banky jako nezávislé instituce, jež je postavena do pozice rovnocenného partnera zbylých ústavních orgánů. Cílem textu je tedy analyzovat především problematiku právního postavení České národní banky v rámci finančního trhu, její základní činnosti, jež jsou spjaty s cílem jejího působení v bankovní soustavě jako je péče o cenovou stabilitu, včetně nastínění recipročních vztahů s jinými ústavními institucemi.

Diplomová práce je členěna na základě zadání práce do pěti klíčových kapitol, dále se segmentující na podkapitoly dané problematiky. Závěrem práce jsou shrnuty poznatky a věcná sdělení a v cizojazyčném jazyce je stručně nastíněna rekapitulace práce. Pro ucelené pochopení problematiky právního postavení stěžejní instituce je v úvodní kapitole vysvětleno pojetí centrálního bankovníctví v kontextu bankovního systému a jeho porovnání s jinými státy. Ve snaze porovnat současné fungování České národní banky s její historickou funkcí je obsahem druhé kapitoly systematický vývoj centrálního bankovníctví na našem území, který nám nejenže umožňuje porozumět podstatě existence ústředních bank, ale mimo jiné nám i představuje hospodářský kontext pro danou časovou osu typický. Stěžejní význam pro tuto práci má třetí kapitola, která je věnována právnímu postavení České národní banky s důrazem na celkovou právní úpravu, a to i ve vztahu k ostatním ústavním orgánům. Součástí kapitoly je rovněž pojednání o odpovědnosti České národní banky, kterou při výkonu své působnosti banka nese a základní cíl při výkonu její činnosti, od něhož jsou odvozeny další podpůrné záměry. Navazující část diplomové práce pojednává o zásadních funkcích a činnostech České národní banky v rámci její působnosti, které jsou rozděleny

z hlediska makroekonomického jako je řízení měnové politiky a emisní činnost banky a mikroekonomického, kam patří zejména regulace a dohled nad bankovní soustavou. V poslední kapitole je poté tuzemská centrální banka začleněna do kontextu evropské integrace, přičemž je naznačeno především jakým způsobem se modifikovalo působení České národní banky po vstupu země do Evropské unie, její pozice na evropské úrovni a systém v jehož rámci národní centrální banky v mezinárodní sféře kooperují.

2 Centrální bankovníctví

V následující kapitole bude mou snahou začlenit centrální banku do uceleného bankovního systému, co se jejího postavení a pravomocí týče. V této souvislosti budou definovány i její základní zásady. Pro porovnání jsou součástí této kapitoly i odlišná institucionální a funkční pojetí centrálních bank stojících na vrcholu bankovní soustavy ve vyspělých a moderních státech. Dále jsou obecně charakterizovány důvody, pro které bylo zřízení centrálních bank nezbytné a které se staly pro jednotlivé způsoby založení podnětem.

2.1 Centrální banka v bankovním systému

Již ze samotného názvu centrální neboli ústřední banka je patrné, že se jedná o banku, která zaujímá v bankovním systému specifické postavení, přičemž její činnost a funkce je zásadně odlišná od ostatních bank tvořících bankovní soustavu. Centrální banka stojí na vrcholu bankovního systému každé vyspělé tržní ekonomiky a jedná se o instituci, která v tomto systému má nezastupitelné místo.

Centrální banku je možno definovat jako státní instituci, jenž disponuje emisním monopolem na hotovostní peníze. Právě tímto prioritním znakem započala diferenciaci centrální banky od ostatních subjektů v bankovním systému. Do základních funkcí centrální banky patří dále regulace bankovního systému, přičemž udává základní povinnosti a pravidla činnosti obchodních a jiných bank a provádění měnové politiky, kdy reguluje množství peněz s cílem podpořit cenovou stabilitu. Ústřední banka však naplňuje i jiné činnosti, zejména jako státní banka spravuje devizové rezervy, reprezentuje stát v měnové oblasti a vystupuje jako banka pro ostatní, jí podřízené banky.¹ Výkon dílčích uvedených činností centrální banky ovšem nelze od sebe jednoznačně oddělit, neboť na sebe vzájemně navazují a jsou nezbytnou součástí pro bezproblémový a plynulý běh nejen bankovní soustavy, ale i celého finančního sektoru.

S cílem dosáhnout účelného fungování centrální banky je nutnost respektovat a zachovávat základní zásady její činnosti. Tyto zásady se vyvíjely v závislosti na změnách postavení a významu centrálních bank. Tyto principy byly

---

¹ PAVLÁT, Vladislav. *Centrální bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2004. ISBN 80-86754-29-4

jako první formulovány Montaguem Collet Normanem, který v letech 1920 – 1944 vykonával funkci guvernéra Bank of England. Těmto, jím zformulovaným, zásadám je podřízeno fungování centrálních bank i v současnosti:²

- neúročit vklady přijímané od ostatních bank,
- nekonkurovat jiným bankám v rámci obchodní činnosti či investičních aktivit,
- zachovávat nezávislost instituce, avšak také provádět operace vyžadované vládou,
- působit jako zúčtovací centrum pro domácí banky,
- zaujímat postavení banky bank a podporovat rozvoj bank podřízených,
- monitorovat postupný vývoj bankovního systému jako celku a shromažďovat k němu potřebné informace,
- napomáhat k efektivnosti, důvěryhodnosti a inovaci finančního trhu,
- podporovat bezpečnost a spolehlivost bankovního systému,
- vlastnit oprávnění rozhodovat v rámci úvěrové pomoci pro ostatní banky.

2.2 Odlišné pojetí centrálních bank ve vyspělých zemích

Význam a postavení centrálních bank je neustále podmíněno vývojem tržních ekonomik každé země. Vedle společných charakteristik jednotlivých ústředních bank ovšem najdeme i rozdílné znaky. Zpravidla platí, že v daném státě stojí v čele bankovního systému pouze jedna centrální banka, avšak existuje i několik výjimek, které se této zvyklosti vymykají.

Jednou z odlišných variant může být úplná absence centrální banky. Na tomto principu fungoval do nedávných dob finanční sektor v Lucembursku, kde funkce centrální banky zabezpečoval Lucemburský měnový institut společně s belgickou centrální bankou, která emitovala jak belgické franky, tak i lucemburské, přičemž měnový kurz mezi těmito měnami byl pevně stanoven měřítkem 1:1. Samostatná centrální banka Lucemburska vznikla formální

---

² REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

přeměnou Lucemburského měnového institutu, a to v přímé souvislosti s vytvořením Evropské centrální banky.

V opačné situaci může na jednom území působit větší počet centrálních bank. V tomto případě se jedná již pouze o institucionální výjimku, nikoli funkční. Příkladem, kde se s tímto systémem můžeme setkat jsou Spojené státy americké. V USA je bankovníctví řízeno kooperací dvanácti Federálních rezervních bank, kterým byt' byla v určitých mezích svěřena samostatná působnost, tak v absolutní většině případů rozhodují jednotně. Stěžejní postavení má tzv. „třináctá centrální banka“, neboli Výbor guvernérů.³

Lze předpokládat, že by mnohočetnost centrálních bank na jednom ekonomickém území ve funkčním slova smyslu nebyla v zásadě proveditelná, a to v rámci neschopnosti provádět jedinou měnovou politiku, která pro její efektivnost musí být pro celé dané území jednomyslná. Názorným příkladem pokusu o rozdělení centrální banky můžeme uvést situaci z dob České a Slovenské federativní republiky, kdy v tehdejší federálním parlamentu byly předloženy faktické návrhy na vytvoření samostatné centrální banky Slovenska, která podle představ měla na území Slovenska provádět nezávislou měnovou politiku bez ohledu na Státní banku československou.⁴ Zavedením další centrální banky, která by fungovala nezávisle, by tak nepřímo došlo k rozdělení republiky.

Další alternativou v pojetí centrální banky je existence měnové rady, která v některých zemích přebírá funkce právě banky ústřední, nebo působí souběžně se státní bankou dané země. Podstata provozu tohoto systému spočívá v závislosti domácí měny na množství měny zahraniční, kdy stojí domácí měna v pevném kurzu proti měně zahraniční. To znamená, že příliv zahraniční měny a její následný odkup měnovou radou zvyšuje množství domácí emitované měny. Závislost měny domácí na měně zahraniční je tak do značné míry omezená měnovou politikou příslušné zahraniční centrální banky, což se do pravidel směny týče.⁵

---

³ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

⁴ CHUDJÁK, František, Ľudovít HALLON a Andrea LEKOVÁ. *Centrálné bankovníctvo v stredoeurópskom priestore: Central banking in Central Europe*. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2014. ISBN 978-80-8043-202-7

⁵ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

V rámci měnové unie, neboli spolupráce mezi členskými státy na nejvyšším stupni ekonomické integrace, jsou centrálním bankám zanechané některé kompetence a činnosti, zvláště ty využívané při regulaci a dohledu bank. V souhrnu je měnová politika celé unie řízena jednotně prováděním zřízené centrální banky, či vybranou ústřední bankou některého z členských států. Na základě společné měnové politiky je zřízeno jednotné zákonné platidlo, např. euro v Evropské unii.⁶

Principy ústředních bank v jednotlivých zemích nejsou samozřejmě identické. Jejich modifikace může být způsobena především stanovením hlavního konečného cíle měnové politiky daného státu, intenzitou bankovního dohledu, stupněm samostatnosti v rámci měnové politiky nebo formou vlastnictví centrální banky. Odlišná však může být i samotná organizační struktura, nebo postavení vedoucích orgánů.

2.3 Vznik centrálních bank

Vznik centrálních bank a jejich rozvoj můžeme považovat za odrazový můstek pro vývoj bankovníctví. Jejich vytvoření vedlo k formování nového bankovního systému. Ačkoliv ze současného hlediska nešlo vždy dostatečně opodstatnit založení těch nejstarších, bylo pozdějším vývojem jejich vytvoření náležitě ospravedlněno.

V porovnání s obchodními a jinými bankami jsou centrální banky relativně mladými institucemi. Počátky prvního formování centrálních bank sahají přibližně do sedmnáctého století, byť převážná většina má historii psanou až od století dvacátého, kdy dochází k největšímu rozmachu centrálního bankovníctví. Vznik centrálních bank odpovídající současné podobě je datován v druhé polovině devatenáctého století.⁷

2.3.1 Důvody vzniku centrálních bank

K důvodům, které podněcovaly potřebu zřídit centrální banky v historickém kontextu, patřily zejména negativní dopady válek na ekonomickou situaci v zemi, chtíč panovníků nebo celých vlád k rozhazování státního bohatství za osobní

---

⁶ MANDEL, Martin. *Centrální banka v otevřené ekonomice*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1994. ISBN 80-7079-784-3

⁷ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

potřeby nebo nedostačující zdroje peněz z drahých kovů. Za nejstarší příčiny zájmu o zřízení centrální banky jako specifické bankovní instituce můžeme tak obecně označit finanční zájem panovníka mít k dispozici vlastní bankovní instituci, která v případě nedostatku peněžních zdrojů doplní státní pokladnu. Jednoduše řečeno, stěžejní funkcí těchto historických centrálních bank bylo vedení vládních účtů a snadné úvěrování státních financí. Později však nijak neomezené půjčky z vlastní banky způsobily závažné měnové problémy, neboť vlivem neustálého doplňování finančních prostředků státní pokladny docházelo k rychlému nárůstu množství peněz v oběhu, nezávisle na ostatních ekonomických subjektech. Pozdější výrazné restriktce možnosti panovníka využívat centrální banku měly zabránit rozvratu státních financí.⁸

Vlivem společenského, ekonomického i politického vývoje se původní důvody zakládání centrálních bank začaly rozrůstat i o ekonomicky racionálnější. V tomto případě to byla zejména centralizace emise peněz, plynoucí z pokusu o sjednocení, v té době roztržitého emisního systému. Postupně vykrystalizovaly i další důvody k vytvoření nové instituce, a to provádění měnové politiky, regulace bankovního systému a jiné, jež byly konkrétně přeneseny do činností centrálních bank. V několika zemích bylo dokonce zřízení centrální banky výsledkem poptávky bank v druhém stupni bankovního systému po mezibankovním zúčtování, kdy mezi sebou začaly banky za konkrétním účelem přijímat vklady, respektive rezervy.⁹

2.3.2 Způsoby zakládání centrálních bank

Z historického kontextu je možno vymezit tři výchozí způsoby založení centrální banky.¹⁰

Přeměna některé ze soukromých obchodních bank

Tento způsob vytvoření centrální banky nemusel vždy zastávat princip dobrovolnosti. Jednou, tímto způsobem vytvořenou centrální bankou je ústřední

---

⁸ KVIKZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1942-5

⁹ POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-491-9

¹⁰ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

banka Švédska – Sveriges Riksbank, jejíž historie sahá do roku 1656, kdy byla vytvořena první soukromá obchodní banka, která se ovšem brzy po zahájení její činnosti ocitla v problémech, jež vyvrcholily v úpadek banky. Z úplného krachu napomohla bance vláda. Ta nastolila velmi rozsáhlou reorganizaci, jež byla dokončena jejím faktickým zestátněním, přičemž si banka ponechala vedle činností centrální banky i funkce banky obchodní soukromé. Výraznou změnu přinesl nový zákon, podle kterého nebyla centrální banka jediným emitentem peněz na území Švédska, nýbrž tuto pravomoc mělo ještě dalších devět autorizovaných obchodních bank. V bankovním sektoru tak vznikl konkurenční boj mezi emitujícími bankami a bankou centrální, který byl dovršen svolením centrální banky ke spolupráci. V roce 1897 vešel v platnost nový zákon, stanovující jediného emitenta bankovek na švédském území, kterým byla určena Sveriges Riksbank a zároveň s touto skutečností ukončila Sveriges Riksbank veškeré činnosti související s obchodním bankovníctvím a stala se tak pouze bankou centrální.

Založení centrální banky jako úplně nové instituce

První, tímto způsobem vytvořená, ústřední banka pochází z Anglie za vlády krále Viléma III. Vyčerpaná královská pokladna po válkách s Francií volala po čerpání nových finančních prostředků a z toho důvodu byl králem akceptován návrh předložený anglickým obchodníkem na vytvoření nové a královi velmi blízké banky s názvem Bank of England. Nově zřízená centrální anglická banka musela, stejně jako každá jiná banka, být postavena na základním kapitálu, s čímž obchodník ve svém návrhu počítal. Základní kapitál byl sestaven akciemi, ke kterým se na základě výzvy upsali bohatí Angličané, a to ve výši jeden a čtvrt milionu liber. Banka se neprodleně po jejím založení prezentovala jako banka královské Koruny – vedla královské účty a nabízela výhodné úvěry pomocí emise bankovek, díky nimž byla Anglie schopna financovat válečné výdaje. Identickým způsobem vznikla i ústřední banka Československa – Národní banka Československá – v roce 1926.

Získání výsadního práva na emisi bankovek

Stejně jako přeměnou existující obchodní banky na banku centrální mohla ústřední banka vzniknout pouhým přidělením výsadního práva na emisi bankovek vybrané soukromé bance. Příkladem této formy zabezpečování výkonu funkcí

centrální banky je Itálie, na jejíž území mohly původně emitovat vlastní bankovky vedle klasických bank dokonce i soukromé nebankovní firmy. Tato výsada však byla omezena přijetím zákona z roku 1874, jehož znění se však dalo obejít několika způsoby. Všechny emitující banky tak byly nadále účastníky tvrdého konkurenčního boje s ne vždy čistými praktikami. Situace na bankovním trhu se stávala pomalu neúnosnou a po zveřejnění několika podvodných jednání bylo rozhodnuto o likvidaci nejproblémovějších bank, což se stalo podnětem pro přijetí nové restriktivního zákona. Zákonem byly sjednoceny tři banky, které si zachovaly emisní právo a vznikla tak Banca d'Italia – italská centrální banka.

3 Vývoj centrálního bankovníctví na českém území

V následující kapitole se ponoříme do systematického vývoje fungujícího finančního systému na našem území. Zaslouhou Archivu České národní banky můžeme nahlédnout do dějin vývoje bankovního systému v Českých zemích za posledních 150 let, které nám mohou pomoci pochopit politický a hospodářský kontext pro danou dobu charakteristický. Pro vznik Národní banky Československé bylo samozřejmě rozhodující vymezení její nezávislosti podtržené jejím institucionálním zakotvením v bankovním systému, na což už začátkem minulého století poukazovali velké osobnosti jako Karel Engliš či Alois Rašín.

„Pohled zpět je také užitečný při zamyšlení nad samotnou podstatou existence centrálních bank. Ve světě vznikaly především jako reakce na měnové či bankovní krize. Ani centrální bankovníctví na našem území nebyl výjimkou.“¹¹ Jedním z klíčových důvodů, proč bylo nejen na našem území potřeba zřídit institut centrální banky, byla snaha řešit a tím i do budoucna předejít možným měnovým krizím, v jejichž důsledku obvykle docházelo ke katastrofálnímu stavu veřejných financí.

3.1 Privilegovaná rakouská národní banka

Moderní bankovníctví na našem území se začíná formovat v 19. století, kdy na území rakousko-uherské monarchie došlo v roce 1816 ke vzniku cedulového ústavu – Privilegované rakouské národní banky. Habsburská monarchie se potápěla ve vysokém státním dluhu, který byl způsoben velice ambiciózní a přitom nereálnou válečnou politikou v kombinaci s nízkou daňovou výnosností.¹²

V rámci této nežádoucí měnové situace se začala prosazovat koncepce Johanna P. Stadiona, jejíž základem byla teze, kdy tvrdil: *„že pouze soukromá, od státu oddělená banka může získat důvěru obyvatelstva a jejím vydáváním bankovek s dostatečným kovovým krytím se ozdraví měna.“¹³* Poprvé v historii našeho území

---

¹¹ TŮMA, Zdeněk. *Úvodní slovo Guvernéra České národní banky*. In: KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v Českých zemích*. Praha: Česká národní banka, 2008, s. 9. ISBN 978-80-87225-06-6

¹² BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

¹³ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005, s. 13. ISBN 80-86729-19-2

se tedy objevilo pojetí banky, jíž bude státem propůjčeno výlučné oprávnění k emisi bankovek. V souvislosti s nepříznivým stavem rakouských financí bylo roku 1816 svoleno ke Stadionovo projektu a byla zřízena Privilegovaná rakouská národní banka, jako soukromý bankovní ústav ve formě akciové společnosti.

Největší změnou si banka prošla během rakousko-uherského vyrovnání, který sice zasahoval především do politické sféry, tak po několikaletém jednání bylo přistoupeno i k dělení na úrovni cedulové banky¹⁴. Ta byla na základě zákona transformována v akciovou banku a byla jí přičknuta pravomoc vydávat bankovky pro celé Rakousko-Uhersko. Nově vzniklá emisní banka prováděla nezávisle měnovou politiku až do konce první světové války, v jejíž důsledku byla banka nucena vstoupit do likvidace a roku 1922 byla s konečnou platností ukončena její činnost.¹⁵

3.2 Bankovní úřad Ministerstva financí

Po vzniku samostatné republiky Československé bylo nezbytné provést v co nejkratším období rozsáhlou bankovní reformu týkající se zejména měny. Po nečekaně rychlém pádu Rakousko-Uherska na to však politické reprezentace nově vzniklých států nebyly připraveny. Rozplánované bylo nejdříve vytvoření Ministerstva financí a následná likvidace staré ústřední banky. Podstatnou složku svrchovaného státu jako vlastní měna a emisní banka však připravované změny prakticky nezahrnovaly. Tuto neodmyslitelnou součást převratu zachránil pozdější ministr financí Alois Rašín, kdy v noci na 28. října 1918 recipoval všechny dosavadní a říšské zákony, a tak byla jako státní měna prozatím zachována rakousko-uherská koruna a Rakousko-Uherská banka jako banka emisní. Ke stažení peněz z oběhu platných na území bývalého Rakouska-Uherska a zavedení koruny československé došlo o rok později formou výměny staré měny za novou československou prostřednictvím „okolkování“. Bylo zřejmé, že při neexistenci ústřední banky musela být tato výměna realizována Ministerstvem financí.¹⁶

---

¹⁴ Starší označení pro ústřední banku

¹⁵ KUNERT, Jakub, NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6

¹⁶ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

Ačkoliv si Ministerstvo financí poradilo s měnovou reformou obstojně, bylo z formálního hlediska nadále nutné, aby vznikla instituce, jejíž zásadní činností byla správa a vydávání peněžní jednotky včetně monitoringu bankovního systému. Z důvodu časového presu však byla zvolena možnost výkonu této funkce prostřednictvím dočasně zřízeného Bankovního úřadu řízeného ministrem financí. Při jeho dohledu nad působením Bankovního úřadu mu byl k dispozici Bankovní výbor, který dle § 21 nařízení č. 246/1919 Sb. n. a z. měl mimo jiné „*spravovat oběh platidel ve státě Československém, sledovat vše, co směřuje k nápravě měny, podávat dobrá zdání o otázkách státně úvěrních.*“¹⁷ Ústav Bankovního úřadu se jako cedulová instituce osvědčil – peněžní a finanční vazby dostaly pevný řád, konsolidace měny proběhla úspěšně. Měnová politika tak byla až do roku 1926 v rukou Bankovního úřadu, do doby, než uvedeného roku předal veškeré své pravomoci Národní bance Československé.¹⁸

3.3 Národní banka Československá

O potřebě založit centrální banku se hovořilo už od zrodu nového československého státu. V tomto období byl však návrh na vytvoření celistvé národní banky z důvodu časové tísně zamítnut. K jejímu faktickému vytvoření došlo tak až v roce 1926.¹⁹

Centrální banka nového československého státu byla založena zákonem č. 347/1920 Sb. z. a n., o akciové bance cedulové, jinak též bankovní zákon. Avšak absence podstatné náležitosti obsahu zákona vytvořila další problém. Tím byl otazník nad časovým horizontem faktického převzetí pravomocí vytvořenou ústřední bankou a začátek jejího fungování.²⁰ Zákonem byla zakotvena forma banky jako akciové společnosti, která měla povahu veřejného, úvěrní obchody

---

¹⁷ Nařízení vlády republiky Československé č. 246/1919 Sb. ze dne 12. května 1919, o organizaci Bankovního úřadu ministerstva financí, o statutu Bankovního výboru při ministerstvu financí, o obchodech Bankovního úřadu ministerstva financí, dále o převzetí a vyúčtování lombardu a pokladničních poukázek, vyúčtování žirových účtů Rakousko-uherské banky o převzetí zaměstnanců této banky

¹⁸ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

¹⁹ Tamtéž

²⁰ VENCOVSKÝ, František. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Bankovní institut, a.s., 1999. ISBN 80-7265-030-0

provozujícího ústavu, která se měla primárně řídit normami platnými pro akciovou společnost.²¹

I přestože stát vlastnil pouze třetinu akcií Národní banky Československé, měl banku v podstatě pod kontrolou. Mimo výkonu vlastnických práv, byl návrh na jmenování guvernéra v rukou vlády, která jej směřovala prezidentovi a privilegium kontroly činnosti banky byla svěřena vládnímu komisaři, který byl dosazen ministrem financí a svou funkci stále vykonával na základě služebního poměru. Mezi klíčové funkce Národní banky Československé patřilo provádění měnové politiky a tvoření emisního měnového monopolu. V rámci své působnosti bylo bance povoleno úvěrovat jak podniky, tak i banky, nesměla ovšem úvěrovat stát přímým ani nepřímým způsobem. Zákonem byla taktéž povinna udržovat kurz československé koruny k zahraniční měně, a to na základě obsahu zlata.²²

3.4 Centrální banka v období Protektorátu Čechy a Morava

Autonomní činnost Národní banky Československé byla ukončena roku 1939 vládním nařízením č. 96/1939 Sb. z. a n., o zastavení působnosti Národní banky Česko-Slovenské na území mimo Protektorát Čechy a Morava, jenž taky oficiálně přejmenoval banku na Národní banku pro Čechy a Moravu v Praze. Tímto okamžikem došlo k podřízení centrální banky Německu a její činnost začala být kontrolována zmocněncem berlínské Říšské banky a současně byla zavedena nová přednostní měna říšská marka, která byla jako zákonné platidlo postavena před korunou.

Tato postupná likvidace autonomie měla být maskována prodloužením bankovní výsady protektorátní vládou na dalších deset let, nicméně k podmanění celého národního hospodářství Velkoněmecké říši nebylo možno předejít. Cedulová banka tak fakticky přestávala vykonávat své funkce, neboť přišla o výsadu operovat s devizami, nesměla samostatně určovat úrokové sazby ani sjednávat platební či clearingové dohody.²³

---

²¹ Zákon č. 347/1920 Sb. z. a n., o akciové bance cedulové

²² REVENDA, Zbyněk. Centrální bankovníctví. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

²³ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

Období protektorátu může být z hlediska měnové oblasti charakterizováno pouze negativním způsobem. Z důvodu nestihnutí včas ukryt zlaté rezervy z předválečného období, Československo bylo o tyto rezervy Německem obráno, uvnitř peněžního oběhu nastával chaos a česká měna se výrazně propadala, neboť výdaje německých okupantů byly po celou dobu financovány nadměrnými emisemi. Jediným možným východiskem z tohoto krizového období bylo vítězství ve válce nad Německem.²⁴

3.5 Obnova centrálního bankovníctví po válce

Po skončení druhé světové války se scéna centrálního bankovníctví jevila poněkud složitě. Z počátku poválečného stavu v Československu totiž na jednom území působily dvě centrální banky – Slovenská národní banka a Národní banka Československá, která obnovila svou činnost roku 1945 po vydání vládního nařízení, jímž bylo ukončeno působení Národní banky pro Čechy a Moravu. Tento stav dvojího centrálního bankovníctví trval jen několik měsíců, neboť dekretem prezidenta Československé republiky z října stejného roku byla místní působnost Národní banky Československé rozšířena na celé státní území a současně se institut Slovenské národní banky změnil oblastní ústav pro Slovensko.²⁵ V tomto kontextu lze Československou národní banku považovat za právní nástupkyni Slovenské národní banky.

Následným krokem k restauraci předválečného stavu bylo obnovení československé měny. Situace ohledně zákonných platidel byla velmi komplikovaná, neboť na československém území zároveň obíhaly hned čtyři měny, a to koruna slovenská, protektorátní koruna česká a říšské marky spolu s maďarským pengem. Měnový zmatek bylo nezbytné bezodkladně odstranit, a proto v této souvislosti došlo k měnové reformě, která ve výsledku zavedla na celém území jednotnou měnovou jednotku – československou korunu – a současně prohlásila ostatní dosavadní peníze za neplatné.²⁶

---

²⁴ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

²⁵ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

²⁶ KUNERT, Jakub, NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6

V souvislosti s únorovým převratem roku 1948, kdy se moci ujal komunistický režim, došlo k nastolení centrálně plánované ekonomiky. V březnu téhož roku byl přijat dlouhou dobu připravovaný zákon nahrazující původní prvorepublikový zákon o akciové bance cedulové, jehož úkolem bylo transformovat banku soukromoprávního charakteru na státem vlastněný podnik. Ve své koncepci však ještě nepočítal s převzetím moci československými komunisty a úplným znárodněním, a z toho důvodu v této situaci nemohla Národní banka Československá s ohledem na cíle socialistické ekonomiky fungovat.²⁷

Vedoucí reprezentanti komunistické strany se proto koncem čtyřicátých let dvacátého století rozhodli, že je potřeba zřídit po vzoru Sovětského svazu tzv. monobanku – banku jednotnou jak technicky, tak emisně. Ta podle vize měla souběžně plnit funkce centrální i obchodní banky. Proti tomuto se však dosavadní Národní banka Československá bránila, kdy poukazovala na nutnost striktního oddělení emisní činnosti od obchodní, však neúspěšně. S platností od 1. července roku 1950 byla zákonem č. 31/1950 Sb. zřízena Státní banka československá přebírající všechna práva a povinnosti od již do likvidace upadající Národní banky.²⁸

3.6 Státní banka Československá v socialistické ekonomice

Státní banka Československá byla vlivem tehdejších direktiv centrálního řízení vytvořena jako instituce přímo podléhající ministerstvu financí. Přebírání veškerých závazků a práv nejen od Národní banky, ale i Slovenské Tatrabanky, Poštovní spořitelny a Živnostenské banky bylo uskutečněno na základě tzv. singulární sukcese, která představovala proces postupného zařazování jednotlivých agend z bankovního sektoru do nově vzniklé monobanky, což vysvětlovalo i skutečnost, že ani jedna z těchto institucí nebyla zrušena dnem zahájení činnosti nově vzniklého ústavu. Státní banka Československá (dále jen „SBČS“) zastávala funkci ústřední emisní banky, jež poskytovala provozní úvěry pro všechny výrobní organizace. Současně působila taktéž jako centrála veškerého platebního

---

²⁷ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

²⁸ KUNERT, Jakub, NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6

styku nejen na domácím území, ale i v zahraničním měřítku.²⁹ V celkovém kontextu se mohla považovat za vrcholnou instituci sociální evidence a kontroly hospodářských a finančních aktivit v rámci celého státního území.

Projev snahy SBČS o vymanění se z podřízenosti ministru financí, nebo přinejmenším o zeslabení jeho vlivu na centrální banku, měl úspěšný konec v polovině šedesátých let, neboť roku 1965 bylo zákonem č. 117/1965 Sb., o Státní bance československé změněno zákonné zakotvení SBČS, které ustanovilo centrální banku orgánem státní správy zodpovídající za peněžní a úvěrovou oblast, jenž byl podřízen vládě. Zákonná změna – získání nezávislosti na ministru financí – se fakticky projevila ve všech pravomocech banky, především ve jmenování vrcholného orgánu banky a jeho kompetencích, kdy v čele ústřední banky sice nadále stál generální ředitel, ale zákonem už však nabyt postavení vedoucího ústředního orgánu. Separace monobanky a ministra financí však nebyla absolutní, neboť v některých oblastech rozhodování byl generální ředitel závislý na ministru financí z hlediska potřeby dohod mezi nimi.³⁰

Snaha o řešení ekonomické stagnace, způsobené zejména neefektivností socialistické ekonomiky mezi lety 1962 až 1964, vedla k vytvoření koncepce tzv. zdokonalení soustavy plánovitého řízení, označovaného jako tržní socialismus, který zastával ideu nutnosti zavedení dvoustupňového bankovníctví. Nové řízení národního hospodářství ve své podstatě zachovalo systém centrálního plánovitého řízení, jen měla být zlepšena jeho kvalita provedení. Změna spočívala v oživení soustavy komerčních bank a úpravě postavení centrální banky na poměrně nezávislý ústav, jehož úkolem bylo stabilizování peněžních toků. Součástí reformy bylo nastolení aktivní účasti centrální banky na komplexním utřídění měnového plánu, podle kterého měla centrální banka usměrňovat svou politiku ve státě.³¹ Plánovaná reforma obsahovala i požadavky slovenské části republiky, která požadovala novou organizaci bankovníctví, kdy měla federální emisní banka (SBČS) tvořit spolu s národními emisními ústavu (Česká a Slovenská národní

---

²⁹ KUNERT, Jakub, NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6

³⁰ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

³¹ Tamtéž

banka) jeden stupeň a komerční peněžní ústavy stupeň druhý.³² Reformní proces byl však přerušen nástupem normalizace, která rozhodla o obnovení centralizace bankovního sektoru.

3.7 Státní banka československá v tržním systému v letech 1989-1992

Období mezi lety 1989 a 1992 charakteristické pádem komunistického režimu a formování státoprávního režimu demokratického zřízení lze být obecně vystiženo jako období postupného odbourávání direktivně centrálního řízení ekonomiky a současná transformace československé ekonomiky vyplývající z tržních vztahů. Proces odstraňování socialismu souvisí i se změnou názvu státu zpočátku na Československou federativní republiku a následně roku 1990 na Českou a Slovenskou Federativní republiku.

Zavedení dvoustupňového modelu bankovníctví leželo na stole již v polovině osmdesátých let, avšak faktické legislativní změny nastaly až přijetím zákona o Státní bance československé spolu se zákonem o bankách a spořitelnách roku 1989, na jejichž základě byly od centrální banky zcela odloučeny obchodní činnosti a začal se tedy v naší ekonomice vytvářet dvoustupňový bankovní systém. SBČS se tak mohla soustředit již jen pouze na emisní činnost a měnovou politiku, přestože chybělo ještě ukotvení standardního pojetí centrální banky v legislativě.³³

I přes tuto absenci došlo během let 1990 až 1992 k zásadním změnám její organizační struktury, a to ve snaze přiblížit se postavení světových centrálních bank. Výsledkem bylo předložení návrhu o vytvoření kolektivní bankovní rady, která měla zastat působnost dosavadního vedení banky v rukou předsedy SBČS prvního místopředsedy. Ustanovení bankovní rady jako řídicího orgánu bylo zavedeno ústavním zákonem č.556/1990 Sb., který mimo jiné měnil dosavadní zákon o Československé federaci. Formulování samotného zákona o Státní bance z roku 1990 bylo ovlivňováno nesouladem představ Čechů a Slováků o společném soužití v rámci státního útvaru. Slovenský názor zastával tezi, že by obě republiky

---

³² KUNERT, Jakub, NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6

³³ NEPOŽITKOVÁ, Ivana. *Přechod jedinstupňového bankovního systému na dvoustupňový v České republice*. In *Politologica 1. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0619-5.

federace měly disponovat svou vlastní nezávislou bankovní institucí, které by byly zaštitěny jedním koordinačním orgánem regulujícím měnovou politiku.³⁴

Zákonem byla stanovena nová koncepce centrální banky, která zajišťovala centrální bance postavení právnické osoby, jakožto instituce absolutně nezávislé na výkonné moci, ačkoliv se stále jednalo o státní instituci. Státní banka měla podléhat pouze kontrole prováděné nezávislým auditem a byla zatížena povinností dvakrát ročně podat zprávu týkající se měnového vývoje uvnitř Federálního shromáždění České a Slovenské federativní republiky.

Takto nově organizovaná státní instituce fungovala až do období rozpadu společné republiky. Po vyhlášení deklarace o svrchovanosti Slovenskou národní radou v červenci roku 1992, bylo zřejmé, že bankovní rada bude v nejbližší době nucena řešit okruh zásadních problémů, zasahujících do společné měnové unie a způsobu rozdělení SBČS. V souvislosti s touto situací došlo již v říjnu téhož roku ke schválení ústavního zákona č. 493/1990 Sb., jenž v zásadě umožňoval zřízení vlastní emisní banky oběma budoucím jednotlivým republikám.³⁵

3.8 Česká národní banka

Poslední den fungování SBČS, tedy ještě společné centrální banky, je shodný s dnem ukončení existence České a Slovenské Federativní republiky. Nová instituce České národní banky (dále také jako „ČNB“) mohla být formována již před faktickým rozpadem federace, a to na základě zákona č. 541/1992 Sb., o oddělení majetku České a Slovenské Federativní republiky, díky němuž bylo možné zahájit dělení bilance SBČS. Na českého právního nástupce z bývalé SBČS dle tohoto ústavního zákona přešla příslušná práva spolu se závazky na základě stanoveného rozsahu.³⁶

K prvnímu lednu roku 1993 došlo k vytvoření samostatné České republiky (dále také jako „ČR“). Podrobnější úprava nové emisní instituce byla tak obsažena v Ústavě České republiky a v zákoně o České národní bance č. 6/1993 Sb. Na základě zmíněných zákonů bylo ČNB přiřknuto rozhodování v otázkách měnové

---

³⁴ KUNERT, Jakub, NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6

³⁵ Tamtéž

³⁶ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

politiky, vydávání bankovek a mincí, řízení platebního oběhu spolu s platebním stykem a zúčtováním bank, dále měla ČNB pravomoc vykonávat dohled nad prováděním bankovních činností s povinností pečovat o bezpečné fungování a rozvoj celého bankovního systému na území ČR.³⁷

Rozdělení federace na samostatné republiky se pochopitelně dotklo negativním způsobem i měny. Řešení rozluky měnové oblasti mohlo nastat až ve chvíli, kdy se obě části dosavadní federativní republiky v čele s Václavem Klausem a Vladimírem Mečiarem shodly na měnovém uspořádání. Výsledkem jednání byla shoda na dočasném ponechání společného oběživa – koruny československé, pro jehož správu byl zřízen zvláštní měnový výbor. Samotné fyzické oddělení federální měny bylo nepochybně nejnáročnější fází měnové odluky, která proběhla již počátkem února 1993.³⁸ Touto událostí vzešly v platnost nové bankovky, avšak pouze v nominální hodnotě 200 korun českých, proto ještě několik měsíců po měnové odluce zůstaly v oběhu již okolkované československé bankovky nominální hodnoty 100, 500 a 1000 korun českých. Zavedení české koruny, jakožto nové samostatné měny, pochopitelně posílilo postavení České národní banky v měnové oblasti.

---

³⁷ KUNERT, Jakub, NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6

³⁸ Tamtéž

4 Právní postavení České národní banky

Právní postavení centrálních bank všech demokratických států je určeno zejména zákonným zakotvením v právním řádu, který vymezuje rozsah jejich pravomocí a povinností, stejně tak jako míru jejich nezávislosti na dalších orgánech. Z toho důvodu se považuje za důležité vymezit si pozici České národní banky, která je formována dle platného práva na našem území.

4.1 Česká národní banka ústavním orgánem

Existence České národní banky je v České republice garantována zákonem nejvyšší právní síly, a to samotnou Ústavou České republiky (dále také „Ústava“), která konkrétně v článku 98 odst. 1 hlavy šesté konstatuje, že Česká národní banka je ústřední bankou státu, jejíž hlavním cílem v rámci své činnosti bylo pečovat o stabilitu měny, přičemž byl tento cíl novelizován ústavním zákonem č. 448/2001 Sb. a stala se jím péče o cenovou stabilitu.³⁹ Tato změna byla odrazem europeizace Ústavy, neboť ve snaze o sladění se Smlouvou o Evropském společenství a na ní navazujícím Protokolem o Statutu Evropského systému centrálních bank byla změna cíle ČNB vynucena. Samotná implementace cíle nebyla snadná, protože vládní návrh novely Ústavy byl Poslaneckou sněmovnou zamítnut, oproti tomu začlenění nového cíle do zákona o ČNB prošlo.⁴⁰ Hlavní body novely zákona byly vzápětí zrušeny Ústavním soudem, který shledal rozporuplnost v hierarchii právního řádu, neboť v důsledku obyčejného zákona byl omezen rozsah úkolu ČNB.⁴¹ Ustanovení Ústavy dále omezuje zásahy do činnosti ČNB, které musí mít opodstatnění v zákoně. V odstavci druhém je upřesněno, že její působnost včetně dalších podrobností je stanoveno zákonem.⁴²

Je nutné zmínit, že v odborné literatuře nepanuje shoda o tom, zdali Česká národní banka zaujímá svým postavením z hlediska vertikální dělby moci oddělenou složku, jejíž prostřednictvím není vykonávána státní moc, či je zahrnuta

³⁹ VOSTRÁ, Zuzana. *Ústavní zakotvení České národní banky a bankovní unie*. Právněhistorické studie [online]. 2017, vol. 47, no. 2. [cit. 16. 10. 2021]. ISSN 2464-689X. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/5205/PHS_47_2_0129.pdf

⁴⁰ RYCHETSKÝ, P., LANGÁŠEK, T., HĚRČ T., MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-809-3

⁴¹ Nález č. 278/2001 Sb., nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001 ve věci návrhu na zrušení části zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

⁴² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 98 odst. 1,2

v jedné ze základních. Ostatně samotný systematický výklad Ústavy nahrává tomu, že ČNB představuje spíše jakousi moc bankovní.⁴³

I přestože právní úprava České národní banky obsažená základním zákonem je poměrně stručná, je možno ji označit za dostačující, neboť záměrem Ústavy není jednoznačně vymezit její kompetence, pravomoci a povinnosti, ale především garantovat její existenci a do jisté míry autonomní postavení ve státní správě.

Tedy pro komplexní posouzení pozice ČNB je nutné pracovat i s dalšími právními předpisy konkretizujícími postavení ČNB, neboť její legislativní úprava není obsažena pouze jedním souhrnným právním předpisem. Za nejvýznamnější právní předpis tohoto charakteru je považován zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, který v § 1 popisuje ČNB jako ústřední banku vykonávající dohled nad finančním trhem, která v případě potřeby je oprávněna k řešení krize, má postavení právnické osoby veřejného práva sídlící v Praze a jsou jí svěřeny kompetence správního úřadu v rozsahu stanoveném tímto zákonem a dalšími právními předpisy.

Předtím než došlo k novele zákona o České národní bance byla definice ČNB obsažená v § 1 předchozí právní úpravy kritizována pro její diskutabilnost a nedostatečnost. Vlastimil Tlustý, předseda rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny, konkrétně zpochybňoval tvrzení o působení ČNB jako správního úřadu, když § 59 zákona o bankách konstatoval, že na ČNB se vztahují rozpočtová pravidla s výjimkou ustanoveních, která uváděla povinnosti ústředních orgánů státní správy včetně kontroly rozpočtového hospodaření. Tlustý se tak domníval, že ačkoliv ČNB působí jako správní úřad a má kompetence správního úřadu, pozbývá již odpovědnost, kterou za normálních okolností správní úřad má. Tvrzení, že ČNB má postavení podnikatele při nakládání s vlastním majetkem, bylo Tlustým též označeno za problematické, neboť dle zákona mohla ČNB vést účty svých zaměstnanců a poskytovat jim i jiné bankovní služby stejně tak jako dalším právnickým osobám. Dále ji bylo umožněno provádět obchodní a investiční činnost, a to dle Tlustého spadalo do podnikatelských aktivit, což se neslučovalo s tvrzením, že při obchodování s cennými papíry nepodléhá ČNB povolením ani státnímu dozoru.⁴⁴ Tato nešťastná formulace základního ustanovení měla právní i

---

⁴³ V Ústavě náleží ČNB samostatná hlava

⁴⁴ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě: sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

ekonomické důsledky, zejména vzbuzovala otázku nad přezkoumatelností rozhodnutí ČNB, věcnou příslušností soudů a podobně.

Další věcnou právní úpravou formující postavení České národní banky je zejména zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku a zákon č. 219/1995 Sb., devizový. Tím, že je Česká republika součástí Evropské unie, je nezbytné zmínit právní úpravu centrálního bankovníctví i v unijním měřítku, která musela být bezpochybně zohledněna při tvorbě naší národní úpravy. Unijní právní úprava má zásadní vliv na činnost centrálních bank jednotlivých členských států, to v souvislosti s českou centrální bankou nabývá dvojí rozměr, neboť naše území není součástí tzv. eurozóny.

4.2 Nezávislost České národní banky

Nezávislost v právním měřítku nelze považovat za nedotknutelnost či svévolnost činit bezmezně cokoliv bez ohledu na jiné nebo dokonce na jejich úkor. Ba naopak musí být nezávislost v tomto slova smyslu implementována v rámci vymezených mantinelů v závislosti na definování transparentnosti, odpovědnosti a kontroly. Nelze tedy chápat nezávislost centrální banky jako absolutní, ale pouze jako relativní.

Jinak tomu není ani v případě České národní banky, nicméně tomu nahrává i koncepce právní úpravy ČNB v Ústavě, která věnovala ČNB samostatnou hlavu. Z ustanovení čl. 98 odst. 1 Ústavy lze dovodit, že do činnosti centrální banky lze zasahovat pouze na základě zákona. To je pak doplněno ještě zákonnou úpravou, která určuje další omezení, např. ve formě povinnosti ústřední banky ČR podávat informace jiným ústavním orgánům. Nezávislost ČNB je chápána, na rozdíl od Národního kontrolního úřadu či justice podstatně rozsáhleji, i přestože samotný pojem nezávislost v hlavě šesté zmíněn není. Tato vlastnost je Ústavním soudem vyvozována z historického výkladu skutečností přijetí Ústavy a systematickým dělením v Ústavě, kde je úprava ČNB zcela oddělena moci zákonodárné a výkonné. Tím je poukazováno na institucionální pojetí nezávislosti tkvící v nepodřízenosti

vládě a organizační rozměr odvíjející se od způsobu jmenování a odvolávání vedoucího orgánu banky.⁴⁵

Je velmi obtížné porovnat zakotvení nezávislosti centrálních bank v demokratických státech, neboť na to existují různé parametry. Pouhé vyčtení statutu centrální banky ze zákona je nedostačující. Je zapotřebí znát celkový systém a filozofii řídicí právní řád konkrétního státu. Fazety nezávislosti centrální banky mají kořeny i v primárním unijním právu. Jedním z indexů pro srovnání postavení ústředních bank jsou tzv. Maastrichtská kritéria nezávislosti, jež tvoří následující čtyři podmínky:

- institucionální nezávislost, která představuje zákaz pokynů, příkazů a direktiv adresované centrální bance vládou,
- osobní nezávislost stanovující nemožnost odvolání členů vrcholného orgánu vládou,
- finanční nezávislost zakazující poskytovat úvěr vládě a veřejnému sektoru využitím centrální banky,
- funkční nezávislost, která představuje stanovení primárního cíle jako udržování cenové stability, podporuje se hospodářský růst, vysoká úroveň zaměstnanosti atd.⁴⁶

Samotná nezávislost však není nikde jasně definována, lze však říci, že centrální banka je nezávislá v případě, kdy vystupuje a koná výlučně ve veřejném zájmu, přičemž nezvýhodňuje žádnou skupinu osob, společenství, institucí či jednotlivé ekonomické sektory a politické strany.⁴⁷ Obecně platí, že mezi kvalitou a účinností měnové politiky prováděné centrální bankou je jakési pojítko k její nezávislosti. Protože nezávislost centrální banky funguje na principu symbolické

---

⁴⁵ RYCHETSKÝ, P., LANGÁŠEK, T., HERC T., MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. ISBN 978-80-7478-809-3

⁴⁶ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě: sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

⁴⁷ Cnbprovsechny.cnb.cz [online]. 2010 [cit. 17. 10. 2021] *Nezávislost centrální banky*. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/menova-politika-clanky/03-nezavislost-centralni-banky/>

garance, kdežto v praxi silně zasahuje do ekonomiky, jsou velice zásadní postupy umožňující odstranit nejasnost mezi těmito úrovněmi.⁴⁸

V ekonomických názorech převládá myšlenka, že politická nezávislost centrální banky je víceméně prospěšná, protože v jejím důsledku jsou potlačovány tzv. politické cykly, čímž se má na mysli střídání inflační a desinflační politiky dle toho, jak se blíží volby a v závěru podporuje nižší inflaci. Z druhé strany nejde ovšem opominout skutečnost, že extrémně vysoká nezávislost centrální banky by mohla přinést zároveň i závažné problémy. Jedním z úskalí, které by v případě uplatňování vysoké míry autonomie ústřední banky mohlo nastat, je tak možná nesladěnost měnové a fiskální politiky, která by zapříčinila zvýšení úrokových sazeb a nadhodnocení domácí měny, což by vedlo k likvidaci soukromých investic a jejich nahrazování vládními výdaji. Bude-li tak banka provádět svou protiinflační politiku nezávisle na hospodářských cílech vlády, bude vláda nepřímo tlačena k expanzivní rozpočtové politice. Další problém nastává ve chvíli, kdy měnová politika centrální banky nejde v ruku v ruce s politikou vlády, v tomto případě ztrácí pro veřejnost kredibilitu. Třetí nebezpečí vyplývající z extrémní autonomie centrální banky je skutečnost, že se do jisté míry vytrácí politická odpovědnost ze strany centrálních bankéřů, která by shodou názorů předních ekonomů měla zůstat vůči voličům a zastupitelským orgánům zachována, neboť monetární politika je také politikou, a tudíž musí podléhat kontrole ze strany jak těchto volených orgánů, tak i samotných voličů. V rámci přílišné autonomie centrální banky je také větší pravděpodobnost kumulace chyb. Laická veřejnost má často ve zvyku obviňovat za veškeré hospodářské problémy vládu, málokdo si však uvědomí, že vládní rozpočtová politika má vliv na ekonomiku oproti zvýšení úrokových sazeb minimální.⁴⁹

V souvislosti s těmito problémy je vhodné zmínit, že si lidé se slovem „politika“ ve většině případů spojí ministry a poslance, nikdo si však už nepřipouští skutečnost, že centrální banka zaujímá postavení jedné z nejlivnějších institucí v zemi, že rozhodnutí o výši úrokových sazeb, o povinných bankovních rezervách

---

⁴⁸ KVIKZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1942-5

⁴⁹ HOLMAN, Robert. *Čtyři nebezpečí extrémní autonomie centrální banky*. In: Právní postavení centrální banky v demokratickém státě. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

má zásadní dopad na investice, na nezaměstnanost či znehodnocování domácí měny, a tak její případné chyby mohou vyvolat značnou hospodářskou depresi.

4.3 Odpovědnost centrální banky

Požadavek nezávislosti centrálních bank však musí jít ruku v ruce s odpovědností. Nelze však považovat nutnost zodpovídat se za svou práci demokraticky zvoleným zástupcům za útok na jejich autonomii, neboť v závěru cíl hospodářské politiky se odráží od společenských preferencí. Dříve nebo později by banka ztratila svou politickou podporu pro její autonomii v případě, že by za svou činnosti nenesla odpovědnost. Pojetí odpovědnosti centrální banky je odvozeno právě z faktu, že špatně nastavená měnová politika může způsobit mnohem větší ekonomické náklady než špatně provedená rozpočtová politika.

Z důvodu nezávislosti centrální banky, jinými slovy jakéhosi předání pravomoci nevoleným specialistům provádět měnovou politiku, se objevují ohlasy, které žádají kompenzaci tohoto „demokratického deficitu“. Na tento nedostatek poukázal ve srovnávací studii Fabian Amtenbrink, podle kterého je žádoucí, aby centrální banky měly vedle své nezávislosti ještě povinnost za ní odpovídat. Je nutné zmínit, že pojem měnověpolitické odpovědnosti má smysl pouze tehdy, když je odlišena cílová a operační nezávislost centrální banky, to znamená za situace, kdy má centrální banka určen cíl měnové politiky ať už zákonem nebo exekutivou, ale nástroje k dosažení stanoveného cíle volí dle vlastního uvážení. V tomto případě můžeme hovořit o odpovědnosti centrální banky za dosažení cíle.⁵⁰

Ve většině případů je v odborné literatuře odpovědnost centrálních bank charakterizována jako závazek banky vůči instituci, která ji přidělila autonomii, přičemž může zastávat několik forem. Nejvyužívanější z nich je formální kontrakt s vládou, jehož obsahem je závazek centrální banky měnověpolitického cíle dosáhnout. Touto formou odpovědnosti jsou pro centrální banku určeny rovněž odměny a postihy pro případ, že by se bance nepodařilo plánu dosáhnout. Systém

---

⁵⁰ AMTENBRINK, F. *The Democratic Accountability of Central Banks: A Comparative Study of the European Central Bank*. Oxford and Portland, Oregon, Hart Publishing, 1999. ISBN 1-84113-042-7

zahrnuje mimo jiné i podmínky, za kterých může banka argumentovat případné odchylky od předpokládaného cíle.⁵¹

Pojem odpovědnost ve vztahu k ČNB se však v zákoně nevyskytuje. Jestliže podle § 3 zákona o ČNB je banka povinna podávat Poslanecké sněmovně minimálně dvakrát ročně zprávu o měnovém vývoji k projednání a jedenkrát za tři měsíce informovat podobným způsobem veřejnost, nelze to považovat za dostačující. Guvernér centrální banky by měl být schopen obhajovat svou politiku jako je tomu například ve Spojených státech amerických, kde tento princip je běžnou praxí.⁵²

4.4 Cíle České národní banky

Vymezení požadovaného stavu při výkonu činnosti centrální banky je nepostradatelnou součástí pro její efektivní fungování. Stanovený cíl centrální banky není úplně neměnný, jeho modifikace probíhá v závislosti na momentálních výkyvech ve finančním sektoru. Ovšem příliš časté změny vymezeného cíle můžeme označit za nežádoucí, důvodem je totiž eventuální rozkolísání celého bankovního sektoru. Samotný cíl centrálního bankovníctví musí být stanoven poměrně obecnou formulací s delší platností z důvodu udržení komplexní stability její činnosti i během změn vlády.

Při srovnání obecných cílů obchodních bank neboli podnikatelských subjektů, s cílem stanoveným centrální bankou zjistíme, že centrální banka se od komerčních bank v souvislosti s jejich záměrem zásadním způsobem liší. Na rozdíl od obchodních bank, jejichž cílovou funkcí je maximalizace zisku, centrální banka usiluje o stabilitu měny v makroekonomické oblasti. Podíváme-li se na právní zakotvení cíle v zákonné úpravě, zjistíme že v některých zemích je explicitně ukládán jako výlučný, někde naopak zákonná úprava obsahuje širší formulaci. I navzdory těmto rozdílům je nutné si uvědomit, že kvůli spojitosti měnového vývoje s celkovým ekonomickým vývojem určité země, musí centrální banka do své

---

⁵¹ BRIAULT, C., HALDANE, A., KING, M. *Independence and Accountability*. Bank of England Working Paper no. 49, 1996. ISSN 0142-6753

⁵² LOUŽEK, M. *Nezávislost musí jít ruku v ruce s odpovědností*. In: Právní postavení centrální banky v demokratickém státě. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

činnosti zakomponovat rozsáhlejší ekonomické cíle.⁵³ Primárním záměrem centrální banky by však měla zůstat péče o stabilitu ceny.

Po vymezení obecného cíle činnosti centrální banky dochází vzápětí k ukládání konkrétních podpůrných úkolů především vládou. Konkrétní úkoly si pochopitelně v rámci jednotlivých období stanoví i sama centrální banka. V posledním desetiletí se v okruhu cílů centrálních bank vyskytuje zejména:⁵⁴

- udržování stability cenové hladiny,
- zachování stability měnového kurzu měny domácí,
- zafixování úrokových sazeb,
- udržení stability finančních trhů a platební bilance,
- podpora ekonomického růstu a zaměstnanosti obyvatelstva.

Základní cíl České národní banky je formulován dle Ústavy České republiky společně se zákonem o ČNB. Novelou Ústavy z roku 2001 byla přijata změna definice hlavního cíle České národní banky, a to v souznění s principy fungování centrálních bank v rámci Evropské unie, která určila péči o cenovou stabilitu jako cíl primární.⁵⁵ Tato změna byla samozřejmě promítnuta i v zákoně o ČNB o rok později. Na Českou národní banku je ovšem přeneseno rozsáhlejší ručení za ekonomický vývoj, neboť „*Pokud tím není dotčen její hlavní cíl, Česká národní banka podporuje obecnou hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu a obecné hospodářské politiky v Evropské unii se záměrem přispět k dosažení cílů Evropské unie.*“⁵⁶ Stanovený hlavní cíl není však jediným úkolem ČNB, jsou na něj navázány dílčí činnosti ČNB v souladu s ust. § 2 odst. 2 zákona o ČNB, kde jsou jednotlivé úlohy vyjmenovány. Jedná se zejména o:⁵⁷

- určování měnové politiky,
- emise bankovek a mincí,

---

⁵³ DVORÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3., přeprac a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X

⁵⁴ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-0-7408-029-6

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 2 odst. 1

⁵⁷ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 2 odst. 2

- dohled nad osobami působícími na finančním trhu, bezpečným fungováním finančního trhu a jeho rozvoj včetně analýzy jeho vývoje,
- řízení peněžního oběhu, platebního styku a zúčtování bank působících na českém území.

Zakotvení hlavního cíle centrální banky do Ústavy v podobě rigidní právní normy označují někteří autoři jako neuvážený krok, který by mohl podlomit právní postavení činnosti při zásadních změnách měnové politiky. Podle některých názorů by měla Ústava regulovat nejvýše název a legální postavení centrální banky a podrobnější úpravu jako je definování hlavního cíle ponechat v zákoně, a navíc ji pojmout v širším kontextu.⁵⁸

4.5 Vztah České národní banky k dalším ústavním orgánům

Odpověď na otázku, zdali je Česká národní banka v jejím výkonu činnosti nezávislá, nebo zdali odpovědná nebo je podřízená v souvislosti s její činností jinému ústavnímu orgánu, nalezneme v ustanovení § 9 odst. 1 zákona o ČNB. Ten konstatuje, že Česká národní banka, bankovní rada ani žádný člen bankovní rady nesmějí při výkonu pravomocí, plnění úkolů a povinností svěřených jim dle Smlouvy o Evropské unii, Smlouvy o fungování Evropské unie a Statutem i při výkonu jiných činností, vyžadovat ani přijímat pokyny od prezidenta republiky, vlády, Parlamentu a jiných orgánů České republiky, dále orgánů, institucí nebo jiných subjektů Evropské unie, od vlád členských států Evropské unie nebo od jakéhokoliv jiného subjektu. Z toho se dá vyvodit, že zákon přímo nezajišťuje centrální bance komplexní nezávislost vůči ostatním ústavním orgánům, nýbrž pouze nezávislost na pokynech uvedených institucí.⁵⁹

Problematikou vztahu nezávislosti centrální banky na ostatních ústavních orgánech projednával i Ústavní soud nálezem č. 278/2001 Sb., v souvislosti s právní úpravou novely zákona o České národní bance, která byla původně předložena ve snaze zkompatibilnit vnitrostátní legislativu s právními předpisy Evropské unie, řešící právní postavení Evropské centrální banky. V rámci novelizace zákona byly ovšem nad rámec zakomponovány do návrhu i změny

⁵⁸ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální pohled*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

⁵⁹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 9 odst. 1

značně zasahující do nezávislosti ústřední banky a z důvodů těchto změn byl návrh novely kritizován nejen odbornou veřejností, ale i podstatnými mezinárodními institucemi, jakými jsou Evropská centrální banka nebo Mezinárodní měnový fond. Koneckonců i Ústavní soud shledal tuto novelu protiústavní a vzápětí ji zrušil, čímž Ústavní soud ztvdil nepřipustnost závislosti České národní banky na politických institutech.⁶⁰

Postavení České národní banky mimo okruh státních orgánů podtrhuje rovněž také vztah mezi ČNB a státním rozpočtem. Zatímco státní orgány jsou závislé na toku finančních prostředků ze státního rozpočtu v souladu s rozpočtovými pravidly, lze vztah centrální banky ke státnímu rozpočtu charakterizovat pouze jako odvodový. Spojitost České národní banky se státním rozpočtem vyplývá z ustanovení § 47 odst. 2 zákona o ČNB, který konstatuje, že Česká národní banka hradí náklady na svoji činnost ze svých výnosů, přičemž utvořeným ziskem doplňuje rezervní fond a dalších fondů ze zisku vytvářených a v případě zbývajícího zisku jej odvede do státního rozpočtu.⁶¹

4.5.1 Vztah k vládě

Vztah mezi centrální bankou a vládou může být charakterizován především jako poradní, konzultační či informační. Jeho bližší specifikace je obsažena v § 9 až 11 zákona o ČNB. Jak již bylo uvedeno výše, není tomu v souvislosti s autonomií centrální banky jinak ani v případě vlády, a tudíž i tady platí zákaz přijímání nebo vyžadování pokynů směrem k centrální bance. Ze znění těchto paragrafů lze vyvodit, že poradní vztah mezi těmito dvěma orgány je založen na vzájemné výměně informací o zásadách a opatřeních měnové, hospodářské a makrobezpečnostní politiky. Dle ustanovení § 10 centrální banka rovněž zaujímá stanoviska k návrhům, týkajících se působnosti České národní banky, jenž se předkládají k projednávání vládě. Dále v měnově politických záležitostech, záležitostech finančního trhu a makrobezpečnostní politiky plní ČNB vůči vládě poradní funkci. Rovněž je důležité zmínit oprávnění ministra financí, či jiného pověřeného člena vlády, zúčastnit se zasedání bankovní rady včetně poradního

---

⁶⁰ Nález č. 278/2001 Sb., nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001 ve věci návrhu na zrušení části zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ KANDRÁČ, Petr a BARÁK Josef. *Česká národní banka jako ústřední banka České republiky a její postavení v trestním řízení*. Správní právo. 1997, roč. 30, č. 5. ISSN 0139-6005

hlasu a taktéž možnost předložit návrh k projednání. Tou samou pravomocí oplývá jak guvernér České národní banky, tak i pověřený viceguvernér při schůzi vlády.⁶²

Polemiku o postavení centrální banky u nás vnímal Weigl jako problematickou, a to z důvodu potencionálních rizik způsobených přílišnou nezávislostí, nekontrolovatelností a neodpovědností České národní banky. Nejasné právní postavení ČNB v systému státní moci považoval Weigl za případný prostor pro vznik nedostatečné komunikace mezi vládou a samotnou centrální bankou, která má zásadní význam pro vývoj jakékoliv prováděné hospodářské politiky, a která v případě narušení tohoto vztahu může mít rozsáhlé důsledky pro celou zemi. Právní postavení, jež potencionálně umožňovalo ČNB oprostít se od komunikace s vládou a provádět objemné změny naprosto autonomně a bez provázanosti s politikou vlády, bylo vnímáno pro politiku a vlastně i pro plnění funkcí centrální banky jako velmi ohrožující. Není možné, aby stabilita ekonomiky závisela pouze na subjektivní ochotě některého z vysoce postavených představitelů banky komunikovat s vládou. Rozvoj hospodářství si vynucuje namísto boje mezi institucemi nebo vztahu nadřízenosti a podřízenosti především pozitivní kooperaci. Proto nová právní úprava zasahující do centrální banky měla odrážet zejména koordinaci a vzájemnou spolupráci mezi klíčovými aktéry hospodářské politiky.⁶³

Česká národní banka nemá zákonodárnou iniciativu, na druhou stranu jí je dáno oprávnění společně s ministrem financí předložit vládě návrh na změnu zákonné úpravy a vláda jej pak následně může postoupit Poslanecké sněmovně jakožto svůj návrh zákona. Toto oprávnění je zakotveno v ustanovení § 37 zákona o ČNB, kde je rovněž upřesněna oblast, na kterou se vztahuje možnost ČNB předložit návrh. Změna zákonné úpravy se tak může týkat oblasti peněžního oběhu a měny a taktéž změn upravujících postavení, organizaci, působnost a činnost centrální banky, výjimku zde tvoří dohled nad finančním trhem a platebním stykem.⁶⁴

Nepochybně můžeme říci, že Česká národní banka je na vládě nezávislá, což vyzdvihuje i obsahově odlišná úprava vztahu mezi ČNB a vládou od vztahu

---

⁶² Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 9 až 11

⁶³ WEIGL, Jiří. *Koordinace mezi centrální bankou a vládou je potřebná*. In: Právní postavení centrální banky v demokratickém státě. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, s. ISBN 80-238-5624-3

⁶⁴ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 37

vlády k ústředním orgánům státní správy, kdy ustanovení § 28 odst. 1 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, jinak taktéž kompetenční zákon stanoví, že je činnost ministerstev sjednocována a kontrolována vládou České republiky. To ve spojitosti s výkladem definice obsažené v Ústavě, že je Česká národní banka ústřední bankou státu, nikoli ústředním orgánem státní správy, státním orgánem nebo správním úřadem udává, že se výše zmíněný zákon na Českou národní banku nevztahuje, což potvrzuje i sám kompetenční zákon, který ji s ohledem na systematické zařazení ČNB v Ústavě ve svém výčtu vůbec nezmiňuje.⁶⁵

4.5.2 Vztah k prezidentu republiky

Prezident republiky ve vztahu k centrální bance jmenuje členy Bankovní rady ČNB v souladu s ustanovením čl. 62 písm. k) Ústavy.⁶⁶ Pravomoc jeho rozhodnutí může však vzbuzovat lehkou nejistotu, protože i přes tak zásadní funkci, je mu tato pravomoc svěřena výlučně samostatně a bez vyžádání spolupodpisu předsedy vlády nebo jejího pověřeného člena.

Zmíněné ustanovení vzbuzující pochybnosti bylo označeno v praxi za nejednoznačné a stalo se předmětem projednávání Ústavního soudu, který hledal odpověď na otázku, zda se prezidentova kompetence jmenování bez kontrasignace vztahuje pouze na jmenování jednotlivých členů Bankovní rady ČNB, nebo se pod ustanovením schovává i jmenování guvernéra a dvou viceguvernéřů ČNB. V obsahu svého nálezu publikovaného ve Sbírce zákonů Ústavní soud uvedl, že Ústavou nejsou vymezeny diference mezi jednotlivými členy Bankovní rady a v návaznosti tak není rozlišen ani způsob jmenování členů od způsobu jmenování guvernéra s viceguvernéry. Ústavní soud rovněž uvádí názor, že výlučné jmenovací oprávnění prezidenta republiky bez přímé spojitosti na spolupodpis předsedy vlády tvoří jednu ze záruk nezávislosti centrální banky. Nicméně se problematika výkladu jmenování ukázala i v tomto případě jako velmi nejasná, když Ústavní soud výsledkem hlasování soudců s rozdílem pouhého hlasu zamítl vládní návrh vycházející z principů reprezentativní demokracie a potvrdil tak prezidentovu pravomoc jmenovat guvernéra a viceguvernéry bez potřeby kontrasignace. Verdikt

---

⁶⁵ KANDRÁČ, Petr a BARÁK, Josef. *Česká národní banka jako ústřední banka České republiky a její postavení v trestním řízení*. Správní právo. 1997, roč. 30, č. 5. ISSN 0139-6005

⁶⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 62, písm. k)

byl Ústavním soudem odůvodněn především výkladem Ústavy České republiky, ale i ústavní zvyklostí používanou opakovaně od roku 1993.⁶⁷

Je vhodné doplnit, že při srovnání způsobů a podmínek jmenování členů vrcholného orgánu centrální banky se zahraničními postupy, je jmenování prezidenta bez jakékoliv kontrasignace moci výkonné či zákonodárné spíše výjimečné. Pro zahraniční státy je typické, že jmenování členů vrcholného orgánu centrální banky má v rukou zejména exekutiva, to platí např. pro německou Bundesbanku nebo i Evropskou centrální banku. I přesto je jmenování členů bankovní rady prezidentem samotným považováno za pozitivní faktor ve vztahu k nezávislosti České národní banky. Ovšem vůči tomuto způsobu jmenování nelze pominout protichůdný názor širšího politického spektra, a to jak moci zákonodárné, tak i exekutivy, který označuje prezidentovu jmenovací pravomoc za vliv snižující kredibilitu centrální banky.⁶⁸

Podobný názor zastává Barák, podle něhož není úplně obvyklé, aby jmenování nejvyšších reprezentantů tak zásadní instituce státu jako je Česká národní banka bylo v kompetenci hlavy státu bez dalšího spolupůsobení či konzultování s jiným orgánem nebo institucí. Dle jeho mínění je vhodným řešením, aby prezidentovo právo jmenovat členy bankovní rady bylo podmíněno dalším aktem jiného orgánu, podobně jako to funguje u jmenování soudců Ústavního soudu, kde je jmenování vázáno na souhlas Senátu.⁶⁹ K této problematice vyjádřila názor i Bažantová, která se ve svých textech domnívá, že jistotou vzájemného konsensu by byl vládní návrh na jmenování členů bankovní rady, jeho následné schválení Parlamentem a konečným jmenováním prezidentem republiky, který by svým souhlasem s návržením uvedl kandidáta do funkce, či nikoli.⁷⁰

Podle ustanovení § 6 odst. 2 zákona o ČNB přísluší prezidentovi stejně jako právo jmenovat člena bankovní rady, tak i právo na jeho odvolání,⁷¹ a to za

---

⁶⁷ JANSTOVÁ, Kateřina. *Jmenování členů Bankovní rady prezidentem republiky a přímá volba hlavy státu*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica [online]. 2011, vol 57, issue 4. [cit. 1. 11. 2021]. ISSN 0323-0619. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/810/Iurid_4_2011_04_janstova.pdf

⁶⁸ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální pohled*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

⁶⁹ BARÁK, Josef. *K některým otázkám novelizace Ústavy České republiky*. In: Deset let Ústavy České republiky – východiska, stav, perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-45-9

⁷⁰ BAŽANTOVÁ, Ilona. *Nestandardní právní zakotvení ČNB*. In: Právní postavení centrální banky v demokratickém státě. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

⁷¹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 6, odst. 2

předpokladu, že člen přestal splňovat podmínky potřebné k výkonu funkce, nebo tehdy, dopustil-li se vážného pochybení v souvislosti s jejím výkonem. V případě odvolání guvernéra musí být rozhodnutí o jeho odvolání doručeno rovněž Radě guvernerů Evropské centrální banky.⁷²

4.5.3 Vztah k Parlamentu

Zákon o České národní bance především udává vztah centrální banky k Poslanecké sněmovně, zatímco spojitost České národní banky se Senátem je spíše ojedinělá. Můžeme konstatovat, že hlavní charakteristikou těchto vztahů je jakási informační povinnost ze strany centrální banky mířená k Parlamentu.

Obsahem ustanovení § 3 zákona o ČNB je uložení povinnosti České národní bance podávat minimálně dvakrát ročně Poslanecké sněmovně zprávu o měnovém vývoji k jejímu následnému projednání. V případě, kdy by se Poslanecká sněmovna na předložení usnesla, je centrální banka povinna podat zprávu mimořádně, a to ve lhůtě třiceti dnů od usnesení. Zároveň musí být součástí usnesení Poslanecké sněmovny i požadovaný obsah mimořádně předkládané zprávy, týkající se měnového vývoje. Samotné předkládání této zprávy provádí guvernér České národní banky, který je současně oprávněn k účasti na schůzi Poslanecké sněmovny, prostřednictvím které mu musí být uděleno slovo. Poslanecká sněmovna si může vyžádat u centrální banky doplnění zprávy, jinak ji vezme na vědomí. V případě vyžádání Poslanecké sněmovny o doplnění, je stanovena lhůta šesti týdnů pro předložení doplněné zprávy Českou národní bankou v souladu s požadavky Poslanecké sněmovny.⁷³ Další informační povinností vůči Poslanecké sněmovně, kterou je ČNB zatížena, je předkládání zprávy o finanční stabilitě, obsahující též strategie makroobezřetnostní politiky. Tato zpráva je podávána centrální bankou nejméně jedenkrát do roka.⁷⁴

Výkon činnosti dohledu nad finančním trhem je kontrolován a projednán taktéž pomocí zprávy, jejíž obsahem je i přehled přestupků dle zákona upravujícího odpovědnost za přestupky a řízení o nich. Česká národní banka tuto zprávu vypracovává každoročně za uplynulý rok a nejpozději do posledního června roku

---

⁷² Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 6, odst. 10

⁷³ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 3, odst. 1- 4

⁷⁴ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 3a

následujícího ji předkládá nejen Poslanecké sněmovně, ale v tomto případě i Senátu a vládě k informaci.⁷⁵

Česká národní banka hospodaří dle svého rozpočtu, který je rozčleněn způsobem tak, aby z něj byly zřejmé výdaje na provoz a výdaje na pořízení majetku. Jak bylo již zmíněno výše, ze svých výnosů hradí ČNB náklady na svoji činnost a zbylým ziskem doplňuje rezervní a jiné fondy a v poslední řadě odvádí do státního rozpočtu. Každoroční zprávu o výsledku svého hospodaření předkládá Poslanecké sněmovně k projednání, a to do nejzazšího termínu, kterým je konec března. Zpráva o výsledku hospodaření musí rovněž obsahovat informace o mzdách všech členů bankovní rady i vedoucích zaměstnanců přímo jí podřízených. Poslanecká sněmovna ji projednáním může vzít na vědomí, schválit ji, nebo ji odmítnout. V posledním případě vzniká centrální bance nová povinnost, a to do šesti týdnů zprávu zpřesnit a doplnit dle požadavků Poslanecké sněmovny.⁷⁶

4.5.4 Vztah k Nejvyššímu kontrolnímu úřadu

Nejvyšší kontrolní úřad je podle čl. 97 odst. 1 Ústavy nezávislým orgánem, jehož činností je výkon kontroly plnění státního rozpočtu a hospodaření se státním majetkem.⁷⁷ Bližší specifikace vztahu Nejvyššího kontrolního úřadu k centrální bance je obsažena v zákoně o Nejvyšším kontrolním úřadu, kdy dle ustanovení § 3 odst. 3 vykonává úřad kontrolu hospodaření ČNB týkající se oblasti výdajů na pořízení majetku a dále výdajů na provoz centrální banky.⁷⁸

4.6 Organizační struktura České národní banky

Česká národní banka vykonává svou činnost prostřednictvím ústředního sídla v Praze, jež se člení na sekce složené z odborů, v jejichž čele stojí ředitelé přímo podřízení bankovní radě. Rovněž prostřednictvím čtyř poboček, které mají sídla v Praze, Brně, Hradci Králové a Ostravě a tří centrálně řízených pracovišť ústředí, které fungují jako regionální zastoupení v Plzni, Českých Budějovicích a Ústí nad Labem.

---

⁷⁵ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 45d

⁷⁶ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 47, odst. 1-5

⁷⁷ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, čl. 97 odst. 1

⁷⁸ Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, § 3, odst. 3

Dva typy zastoupení České národní banky se od sebe odlišují podle rozsahu své činnosti. Pobočkám je svěřena plná správa zásob peněz, zatímco územním pracovištím, která jsou řízena z ústředí, náleží pouze omezená správa peněz. Regionální zastoupení centrální banky vedou účty státního rozpočtu a dalších klientů ČNB, sbírají regionální údaje využívané k devizovým otázkám a zprostředkovávají platební styk v rámci regionu. Některá ze zastoupení jsou dále pověřena výkonem speciálních agend.⁷⁹

Do roku 2014 přitom ještě působilo v České republice poboček sedm. Předcházející rok však rozhodla bankovní rada o reorganizačních krocích, které vedly k přeměně tří ze sedmi poboček na regionální zastoupení. Důvodem k těmto změnám bylo setrvačné úsilí bankovní rady ČNB o efektivnější a zároveň úspornější chod instituce, která k reformě svolila na základě důkladné analýzy potřeb a činnosti celé ČNB. Došla k závěru, že výsledkem reorganizace bude efektivnější regionální síť, tvořená nižším počtem zaměstnanců, a tudíž i nižšími provozními náklady, která ve výsledku zajistí stejnou úroveň poskytovaných služeb jako doposud. Změna ve struktuře mimo jiné odrážela i zvyšující se trend využívání bezhotovostních plateb pomocí elektronického bankovníctví.⁸⁰

Samotná tvorba organizační struktury uvnitř centrální banky představuje její vnitřní záležitost. Musí být však uspořádána tak, aby umožňovala výkon jednotlivých specifických činností centrální banky.

4.6.1 Bankovní rada České národní banky

Bankovní rada představuje nejvyšší řídicí orgán České národní banky, do jejíž kompetencí patří udávání měnové a makrobezřetnostní politiky a zároveň určuje nástroje pro jejich zabezpečování. Oblast jejího rozhodování je upravena ustanovením § 5 zákona o ČNB, který zmiňuje, že bankovní rada je oprávněna rozhodovat o zásadních opatřeních, týkajících se měnové a makrobezřetnostní

---

⁷⁹ Období 1993 - současnost - Historie ČNB. [online]. Copyright © Česká národní banka, 2003 [cit. 05.11.2021]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/bankovni_budovy_a_pobockova_sit/vyvoj-pobockove-site/1993_soucasnost.html

⁸⁰ ČNB zeštíhlí svou regionální síť - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2021 [cit. 05.11.2021]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/CNB-zestihli-svou-regionalni-sit>

politiky a rovněž v oblasti dohledu nad finančním trhem a řešení krize na finančním trhu. Dle ustanovení bankovní rada dále zejména:⁸¹

- stanovuje zásady činnosti a obchodů České národní banky,
- určuje organizační uspořádání a působnost jednotlivých organizačních jednotek,
- stanovuje druhy fondů České národní banky, jakož i jejich výši a způsob jejich využití,
- schvaluje rozpočet České národní banky,
- vykonává práva a povinnosti, které vyplývají z pracovněprávních vztahů vůči svým zaměstnancům, nebo těmito úkoly může pověřit jiné osoby z řad zaměstnanců,
- uděluje souhlas k podnikatelské činnosti svým zaměstnancům,
- určuje mzdové a jiné požitky guvernéra, jenž stanoví mzdové a jiné požitky viceguvernéřů a ostatních členů bankovní rady,
- rozhoduje o rozkladech podaných proti rozhodnutí České národní banky v prvním stupni.

Bankovní rada ČNB je tvořena sedmi členy – guvernéř ČNB, dva viceguvernéři a další čtyři členové bankovní rady, jejichž funkce vzniká jmenováním prezidentem republiky. Členové bankovní rady zastávají funkci po dobu šesti let a nesmí ji zastávat více než dvakrát, z toho plyne, že jejich mandát mohou jedenkrát opakovat. Členstvím v bankovní radě může být pověřen občan ČR, který splňuje příslušné požadavky na výkon funkce člena, jimiž jsou mimo těch základních jako je bezúhonnost a plná způsobilost k právním úkonům zejména ukončené vysokoškolské vzdělání a uznání a zkušenost v oblasti finančního trhu. Zároveň je stanoveno, že člen bankovní rady nemůže současně vykonávat funkci poslance zákonodárního sboru, člena vlády a člena řídicích či kontrolních orgánů jiných bank a podnikatelských subjektů, jakož i vykonávat samostatně výdělečnou činnost s výjimkou činnosti literární, vědecké, umělecké a pedagogické. Výkon funkce člena bankovní rady je taktéž neslučitelný s jakoukoliv činností, která by mohla způsobit střet zájmů.⁸²

---

⁸¹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 6

⁸² Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 6

Výkon funkce člena bankovní rady končí uplynutím jeho funkčního období nebo v den následujícím po dni, kdy mu bylo doručeno písemné odvolání z funkce či učiněného vzdání se funkce v písemné podobě. Člena bankovní rady je možno odvolat pouze v případě, přestal-li splňovat požadované podmínky k výkonu funkce nebo dopustil-li se vážného pochybení v souvislosti s výkonem funkce.

Jednání bankovní rady předsedá guvernér a v případě jeho nepřítomnosti jím pověřený viceguvernér. Úsnášeníschopnost bankovní rady závisí na přítomnosti guvernéra, v případě jeho absence postačí přítomnost jím pověřeného předsedajícího viceguvernéra společně s alespoň dalšími jejími třemi členy. Závěr jednání bankovní rady se odvíjí od prosté většiny hlasů. Jménem České národní banky jedná navenek guvernér, který taktéž podepisuje právní předpisy a akty vydávané Českou národní bankou.⁸³

Bankovní rada má k dispozici poradní orgán. Jedná se o rozkladovou komisi, jenž slouží jako poradní orgán pro přípravu návrhů rozhodnutí ČNB vydávaných v rámci správního řízení. Jde o kolegiální orgán, který jedná a přijímá usnesení v devítičlenných senátech tvořených předsedou komise, předsedy senátů a dalších členů komise, kteří se účastní jednání senátu na základě přizvání tajemníkem rozkladové komise v případě, kdy je potřebná jejich odborná specializace nebo usnášeníschopnost senátu. Působnost projednávání komise se vztahuje na rozklady proti rozhodnutím ČNB vydaným v prvním stupni, rozhodnutí soudu, kterým bylo rozhodnutí o rozkladu zrušeno a vráceno centrální bance k dalšímu řízení a podněty k zahájení přezkumného řízení.⁸⁴

Druhým poradním orgánem bankovní rady ČNB byl od roku 2006 do roku 2013 Výbor pro finanční trh, jehož zaměření se vztahovalo na koncepční rozvoj dohledu nad finančním trhem. Výbor byl však novelou zákona č. 6/1993 o ČNB v roce 2013 zrušen. Do té doby sledoval a projednával strategie a přístupy k dohledu nad finančním trhem včetně nových trendů v jeho regulaci a konstatoval systémové otázky finančního trhu, a to jak vnitrostátní, tak i mezinárodní povahy. Výbor pro finanční trh se skládal ze sedmi členů, jimiž byl předseda, místopředseda

---

⁸³ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 6

⁸⁴ Cnb.cz [online]. 2017 [cit. 19. 11. 2021]. *Jednací řád rozkladové komise ČNB*. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/bankovni_rada/poradni_organy_br/rozkladova_komise/rozkladova_komise_jednaci_rad.pdf

a další člen výboru, které volil rozpočtový výbor Poslanecké sněmovny, dále člen bankovní rady ČNB jmenovaný bankovní radou, dva vedoucí zaměstnanci Ministerstva financí a finanční arbitr.⁸⁵

4.7 Česká národní banka jako normotvůrce

S právním postavením České národní banky souvisí také její normotvorná činnost. Vzhledem k tomu, že dle ustanovení § 1 odst. 3 zákona o ČNB jsou centrální bance svěřeny kompetence správního úřadu, je jí v důsledku toho svěřena i pravomoc vydávat podzákoné právní předpisy. Oprávnění k vydávání právních předpisů Českou národní bankou je opřeno o ustanovení čl. 79 Ústavy⁸⁶, i přestože není jmenovitě v odstavci uvedena. V souladu s těmito ustanoveními může tedy ČNB vydávat na základě zákona a v jeho mezích obecně závazné vyhlášky uveřejněné ve Sbírce zákonů, je-li k tomu zákonem zmocněna.

Zákon o ČNB obsahuje zmocnění k vydání vyhlášky v několika ustanoveních. Jedno z nich je uvedeno v § 22, který uvádí, že centrální banka stanoví v podobě vyhlášky nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál a vzhled bankovek a mincí včetně jejich vydání do oběhu. Stejně tak je to i s ukončením platností bankovek a mincí, k němuž se váže stanovení způsobu a doba jejich výměny za jiné.⁸⁷ Vyhláškou stanoví Česká národní banka dále výši povinných rezerv v minimální výši, jakož i období, po které se povinné minimální rezervy udržují včetně data, od něhož je povinná osoba musí ve stanovené výši povinné rezervy udržovat.⁸⁸ Jiné záležitosti, podléhající úpravě vyhlášek, vydávané Českou národní bankou, jsou obsaženy v ustanovení § 38 odst. 3⁸⁹ a § 41 odst. 3⁹⁰ zákona o ČNB.

---

⁸⁵Výbor pro finanční trh – Historie ČNB. [online]. Copyright © Česká národní banka, 2003 [cit. 19.11.2021]. Dostupné

z: https://www.historie.cnb.cz/cs/regulace_a_dohled/regulace_a_dohled_v_oblasti_financniho_trhu_ji/vybor_pro_financi_trh.html

⁸⁶Dle ust. čl. 79 odst. 3 Ústavy mohou ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

⁸⁷Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 22

⁸⁸Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 26

⁸⁹Dle ust. § 38 odst. 3 zákona o České národní bance stanoví ČNB vyhláškou pravidla tvorby čísla účtu v souladu s pravidly mezinárodní standardizace (IBAN).

⁹⁰Dle ust. § 41 odst. 3 zákona o České národní bance stanoví ČNB vyhláškou obsah, formu, lhůty a způsob sestavování a předkládání výkazů pro jednotlivé okruhy vykazujících osob, které jsou povinny jej vypracovat a předkládat ČNB.

Česká národní banka vedle právních předpisů normativního charakteru vydává rovněž úřední sdělení, jenž mají informativní či doporučující charakter. Jejich prostřednictvím informuje především o rozhodnutích bankovní rady o úrokových sazbách, o podmínkách pro provádění obchodů České národní banky a o skutečnostech vztahující se zejména na osoby působící na finančním trhu. Vydaná úřední sdělení centrální banky jsou před publikováním podepsána členem bankovní rady a následně uveřejněna ve Věstníku České národní banky (dále jen „Věstník“) způsobem umožňujícím dálkový přístup.⁹¹

Novelou provedenou v roce 2013, kterou došlo ke změně zákona o ČNB s účinností od 1. července téhož roku, byla centrální bance odňata možnost vydávat tzv. opatření České národní banky, k čemuž byla do této chvíle ČNB zmocněna na základě ustanovení § 49b zákona o ČNB a v dalších speciálních právních předpisech. Vydaná opatření ČNB byla závazná pro veškeré banky, pobočky zahraničních bank na českém území a rovněž pro úvěrní a spořitelní družstva. Stejně jako tomu je u úředních sdělení, tak i opatření ČNB, podepsané guvernérem, jsou uveřejňována ve Věstníku. Odebrání pravomoci centrální bance vydávat opatření bylo v důvodové zprávě odůvodněno tím, že institut opatření a záležitosti jím řešené budou postupně nahrazovány vyhláškami a nově také pomocí institutu opatření obecné povahy.⁹² K úpravě záležitostí formou opatření obecné povahy je Česká národní banka zmocněna např. na základě ustanovení § 137 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, jenž dává centrální bance pravomoc v rámci svých dohledových funkcí vydat i opatření obecné povahy, jímž zastaví obchodování s investičními nástroji za předpokladu, že tento krok závažným způsobem neohrozí zájmy investorů či řádné fungování trhu.⁹³

4.8 Hospodaření České národní banky

Zákonná úprava ekonomického postavení České národní banky, která zahrnuje rovněž i její hospodaření, je obsažena v ustanoveních § 47-48 zákona o ČNB.

---

⁹¹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 49a

⁹² Důvodová zpráva k zákonu č. 227/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k bodu 69 a 70

⁹³ Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, § 137

Česká národní banka není součástí veřejných rozpočtů České republiky, neboť je vázána po předchozím schválení bankovní radou svým vlastním rozpočtem, který musí být obsahově členěn tak, aby v něm byly zřetelně odděleny výdaje na provoz centrální banky od výdajů na pořízení majetku. Vytvořeným ziskem z její činnosti doplňuje rezervní a další fondy. Eventuální přebývající zisk odvede do státního rozpočtu. Jak již bylo výše zmíněno, roční zprávu o výsledku svého hospodaření předkládá ČNB Poslanecké sněmovně nejpozději do konce třetího měsíce po skončení kalendářního roku.⁹⁴

V souladu s ustanovením § 47a nakládá Česká národní banka se svým majetkem včetně devizových rezerv s odbornou péčí. Česká národní banka je povinna vést účetnictví dle zákona o účetnictví, ovšem specifická úprava účetní uzávěrky je obsažena v zákoně o ČNB, dle kterého je účetní uzávěrka prověřována jedním nebo více auditory, které na základě dohody určí bankovní rada spolu s ministrem financí. Po schválení účetní uzávěrky auditory ji bankovní rada postoupí Poslanecké sněmovně a zároveň ji uveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup.⁹⁵

---

⁹⁴ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 47 odst. 1-3

⁹⁵ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 47a - 48

5 Funkce a činnosti České národní banky

Funkce spadající do působnosti České národní banky, které jsou v tržní ekonomice centrální bankou plněny, jsou, jak již bylo naznačeno výše, odrazem jejího stanoveného základního cíle. Rozsah a obsah činností centrální banky je modifikován plynutím času a současných potřeb a dochází tak i k vzájemnému prolínání jednotlivých funkcí. Recipročně provázané funkce jsou stěžejními důvody pro existenci centrálních bank v současnosti a mezi jejich základní činnosti lze obecně zařadit zejména efektivní fungování bankovní soustavy a s ní související důvěryhodnost a spolehlivost, podporu stability měnového vývoje, ale taktéž optimální rozvoj ekonomiky.

V této souvislosti centrální banky především „...zabezpečují základní operace s hotovostními penězi, provádějí měnovou politiku, operují s devizovými prostředky, regulují a dohlížejí bankovní systém a vystupují jako banky bank a státu.“⁹⁶ S ohledem na tyto oblasti činností je postavení České národní banky v tržní ekonomice výjimečné a nezastupitelné.

Z výše uvedených činností lze kategorizovat dva základní okruhy funkcí, které centrální banka zastává, jimiž jsou makroekonomické činnosti, těmi se obvykle rozumí provádění měnové politiky, emisní a devizová činnost a mikroekonomické činnosti, do kterých řadíme dohled nad bankovním trhem včetně řízení platebního styku a úvěrování obchodních bank. V těchto případech hovoříme o činnostech, jež jsou vykonávány uvnitř ekonomického systému.⁹⁷

5.1 Makroekonomické funkce centrální banky

Do skupiny makroekonomických činností, zabezpečených centrální bankou, řadíme především provádění měnové politiky, emisi oběživa a devizovou činnost, v jejíž rámci je Česká národní banka držitelem devizových rezerv státu.

---

⁹⁶ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011, s. 33. ISBN 978-80-7261-230-7

⁹⁷ ZEMAN, Václav a Martin SLEZÁK. *Centrální bankovníctví a monetární politika: studijní text pro prezenční i kombinovanou formu studia*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010. ISBN 978-80-214-4043-2

5.1.1 Provádění měnové politiky

V nynější době je provádění měnové politiky označováno za jednu z nejdůležitějších oblastí činností centrální banky. Pomocí její definice lze měnovou politiku charakterizovat jako vědomou činnost, jejímž cílem je zabezpečit cenovou stabilitu regulováním množství peněz v oběhu pomocí využívání měnových nástrojů.⁹⁸ Měnová neboli monetární politika zahrnuje jak vnitřní stabilitu měny, tj. udržování cenové hladiny, tak i vnější stabilitu měny, která představuje zachování měnového kurzu. S ohledem na ekonomické změny může centrální banka uplatňovat v podstatě trojí odlišné stanovisko monetární politiky:⁹⁹

- expanzivní monetární politiku – představenou zvýšením tempa růstu množství peněz v oběhu v případě, je-li potřeba podpořit ekonomický růst,
- restriktivní monetární politiku – spojenou se zpomalováním tempa růstu množství peněz v oběhu z důvodu snahy zamezit růstu inflace,
- neutrální monetární politiku – usilující o samotnou stabilizaci tempa růstu množství peněz v oběhu pro zamezení růstu inflace.

Významnost měnové politiky vyplývá mimo jiné ze skutečnosti, že bez zdravě zatížené měny, tj. měny nadměrně nezatížené inflací, není možné dosáhnout zdravého ekonomického vývoje. Nezbytnost regulace množství peněz je vyvozena ze zkušenosti, kdy reálné množství peněz v oběhu musí odpovídat ekonomicky nezbytnému množství, které se mění v důsledku změn cen zboží a nově vstupujícím službám na trh. Skutečné množství obíhajících peněz tedy nesmí být menší ani větší, tak aby se poptávka rovnala nabídce a tím byla zaručena měnová rovnováha.¹⁰⁰ K udržení měnové rovnováhy je však zapotřebí, aby centrální banka měla přehled o celkovém množství peněz, a to jak v oběhu, tak i mimo něj. To je přirozeně v nynějším peněžním systému takřka nemožné vzhledem k převládajícímu využívání bezhotovostních styků, inovacím ve financování a

---

⁹⁸ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

⁹⁹ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-0-7408-029-6

¹⁰⁰ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-0-7408-029-6

možnostem celosvětových transakcí. To je důvodem, proč se jedná spíše o snahu centrální banky ovlivnit množství oběživa.

K řízení měnové politiky centrální bankou a k její pravomoci rozhodování, jaký řídicí nástroj pro provádění měnové politiky a v jakých situacích se použije, je žádoucí definovat centrální bance míru samostatnosti způsobem, aby nepodléhala vládnímu či parlamentnímu tlaku ohledně určení financování deficitu státního rozpočtu. V mnoha ekonomicky vyspělých zemích se tak uplatňuje následující pravidlo: O měnové politice rozhoduje ten, kdo ji provádí.¹⁰¹ V tomto směru je Česká národní banka zcela nezávislá.

Pro naplňování cílů měnové politiky je pro Českou národní banku vyčleněna řada nástrojů, které můžeme rozlišit na nepřímo působící tržní (ekonomické) nástroje a na administrativní (mimoekonomické) nástroje, které působí přímo. Co se jejich využití týče, jsou jednoznačně v tržní ekonomice více uplatňovány nástroje tržní, jenž jsou charakteristické tím, že se vztahují plošně na celý bankovní sektor a jejich regulace spočívá v jednotných podmínkách pro všechny banky, přičemž na ně jednotlivé banky nemusí reagovat.

Česká národní banka k dosahování svých cílů měnové politiky využívá při své činnosti především úrokových sazeb, o jejichž nastavení rozhoduje bankovní rada během svých pravidelných jednání. Závěry z jednání bankovní rady o stanovení výši sazeb na následující období jsou bezprostředně po skončení jednání vyhlášeny na webu ČNB. Toto určení úrokových sazeb centrální banky se následně promítá na tržních úrokových sazbách, které dále poznamenají ceny zboží a služeb, úspory, investice, měnový kurz nebo objem výroby. Tímto způsobem dochází pomocí zvýšení sazeb ke snížení inflace a naopak.¹⁰²

Vedle úrokových sazeb má centrální banka v rámci monetární politiky k dispozici i jiné, následující nástroje, které se využívají ve specifických situacích:

---

¹⁰¹ ZEMAN, Václav a Martin SLEZÁK. *Centrální bankovníctví a monetární politika: studijní text pro prezenční i kombinovanou formu studia*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010. ISBN 978-80-214-4043-2

¹⁰² Nástroje měnové politiky - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 30.01.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje/>

Operace na volném trhu

Operace na volném trhu představují centrální bankou uskutečněný nákup či prodej cenných papírů bankovním subjektům za domácí měnu, jejichž předmětem mohou být jednak státní dluhové papíry, jednak vlastní cenné papíry. Česká národní banka tak mimo svých regulačních pravomocí může vstupovat na finanční trh jako jeho účastník.

Česká národní banka provádí na volném trhu tři rozdílné druhy operací. Prvním typem jsou operace přímé představující přímé obchody, při kterých centrální banka prodává bankám cenné papíry, nebo je naopak od bank nakupuje. Rozdílným typem operací jsou tzv. repo operace, které jsou uskutečňovány na základě předcházející dohody s bankami o zpětném vykoupení cenných papírů, přičemž jsou centrální bankou cenné papíry buď zpětně odkoupeny nebo prodány. Třetím typem operací na volném trhu jsou tzv. switch operace, spočívající ve výměně cenných papírů za stejné cenné papíry stejného objemu pouze s odlišnou dobou splatnosti. U tohoto druhu operace pak hraje roli pouze úhrada úrokových rozdílů zúčastněných stran.¹⁰³

Důvodem těchto operací prováděných Českou národní bankou může být snaha o regulaci množství oběživa nebo krátkodobé úrokové míry. V případě potřeby zvětšit množství peněz v oběhu, centrální banka cenné papíry od ostatních bankovních subjektů nakupuje. V opačném případě, tedy usiluje-li ČNB o snížení měnové báze, jsou centrální bankou cenné papíry prodávány. Svými nákupy a prodeji může však centrální banka ovlivnit i měnový kurz, a to v případě, kdy centrální banka nakupuje cenné papíry od bank, tím dochází ke zvýšení měnové báze, což může přispět ke znehodnocování měny.¹⁰⁴

Diskontní nástroje

Jiným ekonomickým nástrojem určeným pro provádění měnové politiky jsou tzv. diskontní nástroje neboli krátkodobé úvěry poskytované komerčním bankám v domácí měně, které se typicky realizují v podobě diskontních úvěrů, u nichž je určená lhůta splatnosti do tří měsíců. Jsou označovány jako jeden

---

¹⁰³ PAVLÁT, Vladislav. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Eupress, 2004. ISBN 80-86754-29-4

¹⁰⁴ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-0-7408-029-6

z nejlevnějších zdrojů úvěru, který se poskytuje bezproblémovým bankám v relativně malých objemech úročených diskontní sazbou a obvykle bez zajištění.

Rovněž může být obchodním bankám poskytnut centrální bankou úvěr reeskontní, jenž je prováděn prostřednictvím odkoupení směnek prvotřídních dlužníků od bank ještě před uplynutím lhůty pro splacení. Lhůta splatnosti reeskontního úvěru závisí na rozhodnutí centrální banky, přičemž obvykle není delší než devadesát dní.

Třetím diskontním nástrojem ovlivňující měnovou politiku jsou lombardní úvěry. I v tomto případě se jedná o krátkodobý úvěr se splatností nejvýše do devadesáti dnů za lombardní sazbu, která je vyšší než u dvou předchozích úvěrů. Lombardní úvěr poskytuje centrální banka proti zástavě cenných papírů a směnek, přičemž je komerčními bankami čerpán většinou v případech nedostatečné likvidity.¹⁰⁵

Povinné minimální rezervy

Povinné minimální rezervy představují prostředky měnové politiky řadící se do skupiny mimoekonomických nástrojů. Jedná se o likvidní prostředky, které musí obchodní banky udržovat jako svůj vklad u České národní banky. Jejich výše je konkrétní bance odvozena od objemu originálních vkladů uskutečněné jejími klienty. Základním účelem povinných minimálních rezerv (dále také „PMR“) je ovlivnění likvidity jednotlivých komerčních bank, neboť stanovují bankám povinnost udržet část původních získaných zdrojů.¹⁰⁶ Tato část je udržována na účtu vedeného u ČNB v českých korunách a může být úročena. Centrální banka stanoví výši PMR vyhláškou. Jednotlivé PMR mohou činit nejvýše 30 % celkových závazků povinné osoby ponížených o závazky této povinné osoby vůči jiným povinným osobám. V případě, neudrží-li povinná osoba stanovené PMR je Česká národní banka oprávněna vyvozovat z tohoto jednání sankce.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ PAVLÁT, Vladislav. *Centrální bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Eupress, 2004. ISBN 80-86754-29-4

¹⁰⁶ DVORÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde, 2005. Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 80-7201-515-X

¹⁰⁷ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 24-26

Devizové intervence

Devizové intervence jsou prostředkem pro provádění měnové politiky, jehož účel není běžně využíván pro potřebu ovlivňování inflačního tlaku. Devizové intervence jsou realizací nákupu či prodeje cizí měny za měnu domácí, který je uskutečňován Českou národní bankou na devizovém trhu. Centrální banka využívá tento nástroj pouze za předpokladu, kdy není možné využít přednostně používané měnověpolitické nástroje v podobě úrokových sazeb, tedy za okolnosti, kdy úrokové sazby klesly na nulovou úroveň, a tak jejich další snížení je nemožné. Tehdy nabývá oslabení kurzu domácí měny smysl.¹⁰⁸

Česká národní banka využila devizových intervencí při nulových úrokových sazbách na podzim roku 2013. Vzhledem k potřebě snížit kurz české koruny přijala bankovní rada ČNB kurzový závazek intervenovat na devizovém trhu proti nadměrnému posilování koruny a udržet tak kurz domácí měny vůči euru zhruba na úrovni 27 CZK/EUR.¹⁰⁹

5.1.2 Emisní činnost

V případě emise bankovek a mincí hovoříme o výsadním právu České národní banky, která je monopolním emitentem hotovostních peněz. Je třeba zdůraznit, že postavení emisního monopolu se vztahuje pouze na hotovostní peníze, jedná-li se totiž o bezhotovostní peníze, zaujímá centrální banka postavení pouze jednoho z emitentů typicky vedle komerčních bank. Emise hotovostních peněz je považována za jednu z nejoriginálnějších činností centrálních bank, kdy ve snaze sjednotit platidlo na daném státním území byla z důvodu snadnější realizace tato činnost centralizována.

Emisní monopol centrální banky je úzce spjat i s určením hotovostních peněz jako zákonného platidla a tím i vznikem povinnosti všech ostatních subjektů přijímat tuto formu platidla jako úhradu svých pohledávek. Samotná emise hotovostních peněz se realizuje prostřednictvím obchodních bank, jenž získávají peníze od centrální banky. Vyplacení peněz centrální bankou zpravidla komerčním

---

¹⁰⁸ RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8

¹⁰⁹ Devizové rezervy a devizové intervence – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 30.01.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/12-devizove-rezervy-a-devizove-intervence/index.html>

bankám formou přijetí úvěru nebo prodeje aktiv je označováno jako okamžik emise hotovostních peněz do oběhu. Nicméně s postupným vývojem bezhotovostních forem peněz a elektronického platebního styku ve vyspělých zemích se smysl hotovostního oběhu pozvolně vytrácí.¹¹⁰

České národní banka má pochopitelně výhradní právo vydávat bankovky a mince, jakož i bankovky a mince pamětní, které je zároveň i výkonnou a legislativní odpovědností, zaručené zákonem o ČNB v části čtvrté.¹¹¹ Z hlediska výkonné odpovědnosti je centrální banka povinna provádět zásobování oběhu v dostatečném množství včetně odpovědnosti za jejich kvalitu, která zahrnuje estetickou stránku a odolnost vůči padělání. V rámci legislativní odpovědnosti je ČNB odpovědna za tvorbu zákonných norem a prováděcích právních předpisů týkajících se úpravy hotovostního oběhu, tím se mají na mysli náležitosti hotovostních peněz, pravidla jejich oběhu a emise či případné výměny z důvodu jejich opotřebení.¹¹² Centrální banka zajišťuje nejen dodávku zákonných platidel, ale i výrobu a přípravu jejich právní a technické stránky.¹¹³

Realizace dodávek hotovostního oběhu se uskutečňují na základě smlouvy mezi Českou národní bankou a jednotlivými obchodními bankami, která může být blíže doplněna dílčími smlouvami, konkretizujícími dodávky na jednotlivé pobočky. Konkrétní banky mají pro tento účel zřízen účet u centrální banky, který slouží pro skládání a výběr hotovosti.¹¹⁴ Emisní činnost ČNB musí být prováděna takovým způsobem, aby vydávání hotovostního oběhu neohrozilo cenovou stabilitu, tj. zamezit vzniku jak nedostatku, tak i přebytku peněz, jenž by mohly vyvolat nepříznivé ekonomické situace jako je inflace nebo změna kurzu měny.

Lze se setkat i s kritizujícími argumenty několika autorů, že emisní monopol centrální banky a systém nekrytého vydávání peněz vyvolávají řadu nepříznivých účinků pro žádoucí ekonomický a hospodářský růst. Jeden z autorů negativních názorů na centrální monopol na emisi peněz se opírá o přesvědčení, že obecně

---

¹¹⁰ DVOŘÁK, Petr. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*. 3., přeprac a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X

¹¹¹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 12

¹¹² JÍLEK, Josef. *Peníze a měnová politika*. Praha: Grada, 2004, ISBN 80-247-0769-1

¹¹³ Bankovky a mince – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 30.01.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/>

¹¹⁴ DVOŘÁK, Petr. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*. 3., přeprac a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X

centrální banky samy určují, jaké množství peněz bude v oběhu, čímž dochází k inflaci a změně úrokové míry. Kritici věří, že zrušením státního monopolu na emisi peněz by došlo ke dvou příznivým efektům, a to k obnovení funkčnosti úrokové míry a tím i snazší růst ekonomiky a uzdravení bankovního sektoru z riskantního chování a konec ovlivňování celé společnosti jeho ztrátami.¹¹⁵ Tento názor nesdílí Zbyněk Revenda, který považuje obnovení plného krytí peněz zlatem za naprosto nereálné. Navíc by si dle něj odstranění centrálních bank vyžádalo náhradu pro zajišťování jejich dosavadních činností, a to buď jiným bankovním systémem, nebo jinými institucemi, kde by monetární politika zřejmě neexistovala. S porovnáním těchto deformací bankovního systému je zcela zřejmé, že mnohem efektivnější a levnější je centrální banky ponechat.¹¹⁶

5.1.3 Činnost v devizové oblasti

Následující kapitola se bude věnovat dalšímu okruhu činnosti České národní banky, a to v oblasti devizové. Centrální banka v rámci devizového hospodářství operuje s devizovými rezervami, zabezpečuje zahraniční úvěry a devizovou regulaci.¹¹⁷ Samotná legislativní úprava pravomoci a činnosti České národní banky v devizovém hospodářství je obsažena v části sedmé zákona o ČNB.

Dle ustanovení § 35 písm. a) zákona o ČNB určuje Česká národní banka, po společném projednání s vládou, režim kurzu koruny české k zahraničním měnám, přičemž tím nesmí být ohrožen hlavní cíl centrální banky,¹¹⁸ za který se označuje cenová stabilita. Režimem kurzu se pak rozumí veškerá legislativní a administrativní zajištění, která jsou výchozím bodem pro ovlivňování kurzu centrální bankou.¹¹⁹

---

¹¹⁵ RYSKA, Pavel. *Monopol, který státu kupodivu nevadí: centrální banka*. [online]. 2008 [cit. 30.01.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/archiv/monopol-ktery-statu-kupodivu-nevadi-centralni-banka.A080912_153536_kavarna_bos

¹¹⁶ REVENDA, Zbyněk. *Monopoly centrálních bank a emise peněz. Politická ekonomie* [online]. 2009, roč. 57, č. 5. ISSN 2336-8225. [cit. 30.01.2022]. Dostupné z: <https://polek.vse.cz/pdfs/pol/2009/05/01.pdf>

¹¹⁷ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

¹¹⁸ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 35 písm. a)

¹¹⁹ RÝDL, Tomáš, BARÁK, Josef, SAŇA, Luděk, VÝBORNÝ, Petr. *Zákon o České národní bance: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8

Česká národní banka dále dle § 35 písm. b) zákona o ČNB vyhláší kurz české měny k cizím měnám.¹²⁰ Vyhlášení kurzu české měny realizuje Česká národní banka ve dvou formách. Buď je kurz k zahraničním měnám vyhlášen jako kurz devizového trhu, tedy kurz pro běžně obchodovatelné měny, který se vyhláší každý pracovní den s platností pro tentýž den, anebo jako kurz ostatních měn vyhlášený poslední den v měsíci platný pro měsíc následující.¹²¹

Dle zákona o ČNB disponuje centrální banka taktéž oprávněním nakládat s devizovými rezervami, a to ve zlatě a devizových hodnotách,¹²² přičemž základním podnětem pro tuto činnost je udržení jejich hodnoty a získávání výnosů z devizových rezerv. Devizové rezervy jsou rovněž využívány k ovlivňování měnového kurzu domácí měny prostřednictvím devizových intervencí.¹²³ Za nejzásadnější část devizových rezerv centrální banky jsou považovány dluhové cenné papíry zahraničních států. Jsou tak tvořeny cizími měnami, přičemž podstatnější část představuje euro a poté americký dolar. Devizové rezervy České národní banky dosáhly k datu 31.01.2022 částky 3 826 354 milionů korun českých.¹²⁴

Centrální banka plní rovněž funkci hlavního regulátora v oblasti devizového hospodářství, v jejíž rámci udává a prošetřuje primární rámcová pravidla týkající se disponování se zahraniční měnou, a to jak u bankovních, tak i nebankovních subjektů. Česká národní banka se tedy podílí na tvorbě závazných předpisů upravujících podmínky pro směnu zahraničních měn za měnu domácí včetně pravidel mezinárodního platebního styku,¹²⁵ k čemuž provádění je dle ustanovení § 35 písm. d) zákona o ČNB sama oprávněna.

Následná úprava činnosti v devizové oblasti ČNB je obsažena rovněž v zákoně č. 219/1995 Sb., devizový zákon. Na základě tohoto zákona zaujímá

---

¹²⁰ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 35 písm. b)

¹²¹ RÝDL, Tomáš, BARÁK, Josef, SAŇA, Luděk, VÝBORNÝ, Petr. *Zákon o České národní bance: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8

¹²² Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 35 písm. c)

¹²³ REVENDA, Zdeněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

¹²⁴ Devizové rezervy – časová řada – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 10.02.2022]. Dostupné z:

https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/devizove_rezervy/drs_rada.htm

¹²⁵ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-0-7408-029-6

Ministerstvo financí nadřazené postavení vůči územním samosprávným celkům, organizačním složkám státu, státním fondům a vůči osobám, kterým je poskytován Českou republikou úvěr, nebo je od nich Českou republikou přijímán. Na druhou stranu vykonává Česká národní banka tuto působnost vůči všem ostatním tuzemcům a cizozemcům, nemajícím trvalý pobyt na území České republiky.

5.2 Mikroekonomické funkce centrální banky

Za mikroekonomickou činnost centrální banky se považuje ta činnost, která ovlivňuje chod vnitřního bankovního systému. Do mikroekonomických funkcí České národní banky se řadí především dohled nad bankovním trhem, řízení platebního styku, úvěrování obchodních bank a vedení účtů státních institucí.

5.2.1 Regulace a dohled nad bankovní soustavou

Regulace a dohled nad bankami je vedle měnové politiky jednou z nejvýznamnějších činností, kterou centrální banka vykonává. Obě činnosti jsou vzájemně provázané, neboť *regulaci množství peněz v ekonomice nelze provádět bez regulace institucí, které významnou část tohoto množství vytvářejí, to je obchodních a dalších bank. Jejich regulace vyžaduje následný dohled.*¹²⁶ V otázce, do jaké míry je žádoucí bankovní systém ovlivňovat a dohlížet, panují nejednotné názory, i přesto stojí bankovníctví v žebříčku nejregulovanějších odvětví nejvýše.

Podstatou prováděné regulace ze strany České národní banky je koncepce a uplatňování rámcových podmínek činnosti jednotlivých bankovních institucí. Dohled neboli supervize bank pak spočívá v kontrole dodržování těchto stanovených pravidel činností bankovních subjektů zahrnující i systém sankcí v případě jejich nedodržení. V rámci regulační činnosti je centrální banka jediným vystupujícím subjektem, zatímco v oblasti dohledu se centrální banka pouze podílí na jeho výkonu, a to ve formě spolupráce s dalšími subjekty. Příkladem jsou externí auditorské firmy, které zabezpečují prověrku pravdivosti a úplnosti výkazů a účetních uzávěrek jednotlivých bank.¹²⁷

---

¹²⁶ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011, s. 98. ISBN 978-80-7261-230-7

¹²⁷ MUSÍLEK, Petr. *Komparace modelů finanční regulace a dozoru: výhody a nevýhody*. Český finanční a účetní časopis [online] 2006, roč. 1, č. 4, [vid. 2021-02-17]. ISSN 1802-2200. Dostupné z: <https://cfuc.vse.cz/pdfs/cfu/2006/04/02.pdf>

Česká národní banka v rámci jejího postavení integrovaného orgánu regulace a dohledu, které jí je zákony České republiky přiděleno, pečuje o plynulý rozvoj finančního trhu a o stabilitu bankovního systému. V souladu s vnitrostátními zákony, zákony evropského práva včetně mezinárodních standardů, zabývající se oblastí bankovní regulace a dohledu, plní ČNB tuto funkce především prostřednictvím:¹²⁸

- povolovací a licenční činnosti, zejména udělování povolení ke vstupu do regulovaných odvětví finančního trhu,
- regulatorní činnosti, které představují stanovování pravidel pro podnikání a styku se zákazníky ve formě prováděcích právních předpisů, vydávané Českou národní bankou v mezích zákonů,
- dohledových činností, do kterých se řadí:
  - dohled na místě, jenž se používá zejména u problémových bank a
  - dohled na dálku, který spočívá v kontrole statistických a bankovních výkazů směřujících od bankovních institucí k orgánům dohledu,
- stanovení nápravných opatření a případné ukládání sankcí, jestliže byly shledány nedostatky v činnostech subjektů, nad nimiž je dohled vykonáván,
- shromažďování, zpracování a následné vyhodnocování informací, které slouží jako podpora dohledu a zejména k lepší dostupnosti informací o stavu a momentálnímu vývoji finančního trhu pro veřejnost.

Pojetí problematiky dílčích dohledových činností je velice obsáhlé, neboť ji lze rozdělit dle hned několika kritérií. Regulační a dohledové činnosti, spadající do pravomoci České národní banky nad finančním trhem, mohou být rozlišeny na základě jeho jednotlivých segmentů nebo dle typu subjektů, nad kterými je dohled

---

¹²⁸ Cnbprovsechny.cnb.cz [online]. 2011 [cit. 10.02.2022]. *Poslání České národní banky při dohledu nad finančním trhem České republiky*. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/.galleries/poslani_cnb_dohled_FT.pdf

vykonáván, a to na odvětví bankovníctví, pojišťovnictví, kapitálového trhu a družstevního spořitelnictví.¹²⁹

Dohled nad úvěrovými institucemi

Stabilitu a kredibilitu finančního sektoru stejně jako tvorbu jeho konkurenčního prostředí nelze zabezpečit pouhými tržními mechanismy, ty jsou doplněny zejména regulací těchto úvěrových institucí prostřednictvím velkého množství restriktivních a příkazujících pravidel ve formě právních předpisů (tzv. bankovní regulace). Činnost, která zajišťuje kontrolu dodržování těchto pravidel a případné ukládání sankcí či nápravných opatření, se pak nazývá dohled nad úvěrovými institucemi, který zahrnuje dohled nad bankami a dohled nad družstevními záložnami.¹³⁰

Dle zákona o ČNB zahrnuje dohled nad úvěrovými institucemi, nejedná-li se o řešení krize podle zákona upravujícího ozdravné postupy, rozhodování v žádostech o udělení licence, povolení nebo registrace, kontrolu splňování podmínek stanovených získanými licencemi a kontrolu dodržování zákonů, vyhlášek vydaných centrální bankou a přímo závazných předpisů Evropské unie, v případě je-li k této kontrole Česká národní banka tímto zákonem či jiným právním předpisem zmocněna. Centrální banka je oprávněna získávat informace potřebné pro výkon dohledu, které může dále vymáhat a ověřovat jejich úplnost, pravdivost a aktuálnost. V návaznosti na získané podklady může Česká národní banka ukládat opatření k nápravě nebo správní tresty podle jiných právních předpisů, shledá-li v činnostech banky nedostatky.¹³¹

Za základní nástroje, které slouží centrální bance k výkonu dohledové a regulační činnosti ve vztahu k bankám, se zpravidla označují veškerá specifická pravidla upravující činnost komerčních bank, tedy ostatní podnikatelské subjekty nikterak neomezují. Především se jedná o stanovení podmínek pro založení komerční banky, požadavky na její řídicí systém, opatření pro zamezení praní

---

¹²⁹ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6. upr. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Právnícké učebnice (C.H.Beck). ISBN 978-80-7400-440-7

¹³⁰ Dohled nad úvěrovými institucemi – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financi-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/dohled-nad-uverovymi-institucemi/>

¹³¹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, § 44 odst. 2

špinavých peněz, stanovení minimálního kapitálového vybavení a povinných minimálních rezerv nebo omezení pro některé druhy aktivit.¹³²

Dohled nad kapitálovým trhem

Regulace kapitálového trhu spočívá ve vymezení rámce pro podnikání poskytovatelů služeb na kapitálovém trhu, jejichž činnost je upravena zejména zákonem č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu a zákonem č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech. Česká národní banka je na základě těchto zákonů zmocněna k vydávání vyhlášek, jimiž upravuje především podmínky pro vstup na kapitálový trh a pravidla pro jednání s investory a klienty.

Záměrem dohledu nad kapitálovým trhem ovšem není zamezovat selhání jednotlivých poskytovatelů služeb vystupujících na kapitálovém trhu, kompenzovat činnost soudů či arbitráží v soukromoprávních vztazích mezi klienty a poskytovateli služeb ani plnit funkci orgánů trestního řízení. Samotný dohled nedokáže ani zabránit uzavření ztrátových obchodů nebo porušení pravidel jednání se zákazníky, nicméně při zjištění nedostatků je nutno v rámci dohledu zasáhnout pomocí nástrojů určených k regulaci kapitálového trhu, kterými může být například odnětí povolení k určité činnosti. Cílem veřejnoprávních opatření je tedy chránit finanční trh jako celek zamezováním výskytu obdobných protiprávních jednání do budoucna, a především podporovat rozvoj a transparentnost kapitálového trhu včetně konkurenceschopnosti poskytovatelů služeb na něm působících.¹³³

Ačkoliv je právní úprava dohledu nad kapitálovým trhem odlišná od bankovního dohledu, co se právního předpisu týče, jedná se do jisté míry o obsahově podobný dohled, na jehož základě může Česká národní banka ukládat subjektům kapitálového trhu v případě nedostatků nápravná opatření nebo postihy finanční povahy.

Dohled nad pojišťovnami a zajišťovnami

Pojišťovnictví je velice specifickou součástí finančního trhu, jehož hlavním cílem je zajišťovat a rozdělovat zvláštní finanční rezervy určených k úhradě

---

¹³² DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3., přeprac a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X

¹³³ Regulace a dohled nad kapitálovým trhem - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/regulace-a-dohled-nad-kapitalovym-trhem/#>

nahodilých pojistných událostí na základě pojištěného rizika. Přebírání rizik vznikajících nahodile představují atypický znak od jiných odvětví a zároveň typický znak pro pojišťovnictví.¹³⁴

Obsahem regulace tohoto odvětví je vymezení rámce pro obezřetné provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti pojišťoven a zajišťoven a pro provozování pojistného zprostředkování. Na regulaci následně navazuje dohledová činnost České národní banky, která je dle zákona o pojišťovnictví vykonávána s cílem udržet finanční stabilitu pojišťoven a zajišťoven. V zájmu dohledu v pojišťovnictví je poskytovat ochranu pojistníků a pojištěných a posilovat tak důvěru veřejnosti v oblasti pojišťovnictví.¹³⁵

5.2.2 Banka bank

Ve své podstatě figuruje Česká národní banka jako banka pro všechny ostatní obchodní banky. Jednou ze spojitostí mezi centrální bankou a komerčními bankami je možnost obchodních bank žádat u centrální banky o úvěry, na druhou stranu jsou banky do jisté míry povinny vytvářet u centrální banky povinné vklady.

Obchody, jež jsou prováděné mezi stupni bank, lze rozdělit do několika okruhů. Jedním z nich je vedení účtů a zprostředkování mezibankovního platebního styku prostřednictvím platebního systému, jež je provozován centrální bankou. Pro plynulý chod hotovostního oběhu jsou obchodní banky oprávněny čerpat ze svého účtu potřebné oběživo a v opačné situaci ho v případě nadbytku skládat zpět u centrální banky. Významným obchodem, prostřednictvím kterého zajišťuje centrální banka část měnové politiky, jsou depozitně úvěrové obchody, jež slouží obchodním bankám jako alternativa pro uložení volných prostředků nebo naopak pro uvolnění potřebných zdrojů. Centrální banka může provádět i jiné bankovní operace ve vztahu k ostatním bankám jako jsou obchody s cennými papíry nebo obchody devizové.¹³⁶

---

¹³⁴ BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6. upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. Právnícké učebnice (C. H. Beck). ISBN 978-80-7400-440-7

¹³⁵ Regulace a dohled nad pojišťovny a zajišťovny - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 14.02.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/regulace-a-dohled-nad-pojistovny-a-zajistovny/#>

¹³⁶ DVOŘÁK, Petr. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*. 3., přeprac a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X

5.2.3 Banka státu

Ve své podstatě plní Česká národní banka i funkci banky státu, neboť zabezpečuje bankovní služby pro vládní instituce, a to jak centrálního charakteru, tak i na municipální úrovni. Vztah mezi centrální bankou a vládou je upraven zákonnými předpisy, jejichž pomocí je určen stupeň samostatnosti centrální banky, od něhož se mimo jiné odvíjí míra povinnosti realizovat vládní záměry týkající se měnové politiky a pravidla provádění operací centrální bankou pro stát.¹³⁷

V rámci funkce banky státu plní Česká národní banka ve vztahu ke státu, respektive vládě, poradní funkci v měnově politických záležitostech a bankovníctví. Přední činností centrální banky v této oblasti je vedení vládních účtů a jiných centrálních orgánů při pokladním plnění státního rozpočtu. Některé státní subjekty mohou zřídit účet i u jiné banky než centrální, povinností ostatních subjektů je však mít vedený účet výlučně u ČNB z důvodu zaručení vyšší bezpečnosti a tím i nižšího rizika ztráty uložených státních prostředků,¹³⁸ neboť centrální banka není ohrožena bankrotem, tak jako je tomu u obchodních bank. V případě bankrotu by totiž stát o uložené prostředky přišel.

Spravování státního účtu centrální bankou je úzce spjato s výkonem pokladního plnění státního rozpočtu, v rámci něhož provádí Česká národní banka s pověřením státu bankovní operace spojené s běžným hospodařením státního rozpočtu v daný rok. Je nutné zmínit, že tyto operace zabezpečuje centrální banka i v případě, kdy je státní rozpočet koncipován přebytkově, což způsobuje krátkodobé převýšení výdajů nad příjmy.¹³⁹ V takovémto případě se vzniklý schodek kompenzuje emisí státních cenných papírů, k jejichž evidenci, která obsahuje vypořádání obchodů s těmito cennými papíry, je oprávněna rovněž centrální banka. Úvěrování státního aparátu je pro pokrytí schodku nepřipustné a zákon ho výslovně zakazuje. Důvodem je nepřipustnost umožnit státu, aby k financování svých potřeb využíval emisi peněz, neboť přímé úvěrování státu by

---

¹³⁷ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

¹³⁸ ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-0-7408-029-6

¹³⁹ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

způsobilo zvýšení objemu peněz v oběhu, což by mohlo mít nežádoucí inflační dopady.¹⁴⁰

5.2.4 Statistická činnost České národní banky

Česká národní banka je rovněž pověřena sestavováním a zveřejňováním statistickým informací. Do její působnosti patří tedy i shromažďování a následné vyhodnocování údajů ve spolupráci s Českým statistickým úřadem, s nímž si potřebné statistické údaje vyměňuje. Posléze Česká národní banka zpracované statistické dokumenty předkládá Evropské centrální bance a na základě mezinárodních závazků rovněž Mezinárodnímu měnové fondu, Světové bance, Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a jiným institucím mezinárodního měřítká.

Na oficiálních webových stránkách České národní banky jsou uveřejněné statistiky jako jsou zejména měnová a finanční statistika, platební bilance, všeobecná ekonomická statistika, vládní finanční statistika, platební bilance a dohledová statistika. ČNB rovněž zveřejňuje, mimo statistik sestavovaných v rámci své působnosti, i jiné informace spjaté s její činností, a to zejména údaje o inflaci.¹⁴¹

---

¹⁴⁰ DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3., přeprac a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X

¹⁴¹ Statistika – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 14.02.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/statistika/>

6 Česká národní banka v kontextu evropské integrace

6.1 České centrální bankovníctví po vstupu do Evropské unie

Po několika letech příprav a jednání se v květnu roku 2004 Česká republika stala členskou zemí Evropské unie (dále také jako „EU“). Vstup ČR do EU postavil české centrální bankovníctví do nové a velice podstatné situace a Česká národní banka je od této chvíle povinna plnit nové úkoly vyplývající ze systému evropského bankovníctví. Samotný vstup země do EU však automaticky neznamenal vstup ČNB do Bankovní unie, a tak zavedení eura jako nové národní měny, neboť po prvním kroku, čímž je prostý vstup do EU, je nutné po určitou dobu plnit tzv. maastrichtská kritéria, která jsou definovaná ve Smlouvě o EU a v Paktu stability a růstu.¹⁴²

Maastrichtská konvergenční kritéria stanovují podmínky, které je pro dosažení etapy vstupu do měnové unie, tedy zavedení společné měny a jednotné měnové politiky, nezbytné splnit. Mezi ně patří zejména kritérium cenové stability, jenž míní vykazování dlouhodobě udržitelné cenové stability a průměrnou míru inflace členského státu během roku předcházejícímu šetření. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb určuje, že nominální úroková sazba členského státu v průběhu předchozího roku nepřevýšila dva procentní body úrokovou sazbu států, u nichž byl zjištěn nejlepší výsledek v této oblasti. Za určujícím kritérium je rovněž označen dlouhodobě udržitelný stav veřejných financí, určující zda daná země není zatížena nadměrným schodkem.¹⁴³

Průběžná připravenost země na vstup do měnové unie se pravidelně hodnotí v Konvergenčních zprávách, které vykazují míru plnění těchto kritérií současně s právní sbíhavostí legislativy centrální banky a Statutu Evropských systému

---

¹⁴² BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální pohled*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-19-2

¹⁴³ Kritéria konvergence - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 24.02.2022]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/hospodarska-a-menova-politika-v-eu/-kriteria-konvergence/

centrálních bank a zda jsou plněny statutární požadavky, jež jsou předpokladem pro to, aby se daná národní centrální banka stala integrální součástí Eurosystemu.¹⁴⁴

Předešlé záměry vlády ČR a České národní banky pojednávaly o možném přistoupení k Bankovní unii, nicméně se v roce 2007 vláda přiklonila k zavrnutí účasti v měnové unii, čímž bylo faktické zavedení eura na našem území odloženo. Přestože je tedy Česká národní banka součástí systému Evropských centrálních bank, vzešla jí z neúčasti na měnové unii plná odpovědnost za národní měnovou politiku, která bude přetrvávat až do chvíle přijetí jednotné měny.

6.2 Evropská centrální banka a Evropský systém centrálních bank

Evropská centrální banka (dále taky jen „ECB“) byla jako instituce ustavena roku 1998. Její nynější funkce byla do založení ECB zastávána Evropským měnovým institutem, jenž byl vytvořen jako dočasná instituce určená pro přípravu k přechodu na jednotnou měnu euro. Evropská centrální banka spolu s národními centrálními bankami jednotlivých členských států tvoří Evropský systém centrálních bank (dále jako „ESCB“), tudíž i Česká národní banka je součástí systému.

Evropská centrální banka má postavení nezávislé nadnárodní měnové autority. Nezávislost Evropské centrální banky spočívá ve čtyřech primárních podmínkách vztahujících se rovněž i na samostatnost dílčích centrálních bank členských států. Dle různých aspektů nezávislosti instituce členíme tyto podmínky na:¹⁴⁵

- funkční nezávislost, která zaručuje, že základním cílem měnové politiky Evropské centrální banky je péče o cenovou stabilitu,
- institucionální nezávislost spočívající v zákazu přijímání či požadování rozkazů od orgánů Evropské unie, v případě centrálních bank od národních vlád,

---

¹⁴⁴ Konvergenční zpráva ECB [online]. Copyright © 2020 [cit. 24.02.2022]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/ecb.cr202006~9fefc8d4c0.cs.html>

¹⁴⁵ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

- osobní nezávislost, která představuje záruku zvoleným členům vrcholných orgánů, u nichž je nemožnost odvolání v průběhu minimálně pětiletého funkčního období z důvodů politických a
- finanční nezávislost v rámci které nemohou národní vlády využívat centrální banky k financování svých rozpočtových výdajů.

Vrcholem institucionálního rámce ECB je Výbor ředitelů, který je tvořen prezidentem, viceprezidentem a dalšími čtyřmi členy. Zásadní rozhodovací orgán představuje Bankovní rada skládající se z guvernérů jednotlivých členských centrálních bank a z členů Výboru ředitelů, kteří společně tvoří Generální radu. Členství guvernérů centrálních bank zaručuje propojení Evropské centrální banky s národními bankami v mezinárodní soustavu Eurosystem. Měnové politiky národních bank zemí eurozóny delegovaly na jednotnou měnovou politiku řízenou v rámci Eurosystemu, který slouží rovněž jako výhradní emitent hotovostního eura. Národní centrální banky spolu s ECB představují Evropský systém centrálních bank, prostřednictvím něhož mohou státy, které doposud nepřijaly euro za národní měnu, provádět vlastní měnovou politiku na úkor neúčasti při rozhodování a provádění jednotné měnové politiky uvnitř Eurosystemu.¹⁴⁶

Dle Smlouvy o fungování EU je primárním cílem ESCB především udržovat cenovou stabilitu, přičemž podporuje obecné hospodářské politiky Evropské unie, tak aby přispívaly k dosažení cílů Unie. Těmi jsou dle článku 3 Smlouvy o EU podpora míru na území Unie a blahobyt jejích obyvatel, zajišťování občanům prostor svobody, práva a bezpečnosti, utváření vnitřního trhu včetně hospodářské a měnové unie a ve vztahu k zahraničním partnerům hájení obecných zájmů Evropské unie. V rámci zajišťování těchto cílů ESCB vymezuje a provádí měnovou politiku EU, v souladu s ustanoveními Smlouvy provádí devizové operace, drží a spravuje oficiální devizové rezervy unijních států a stará se o plynulé fungování platebních systémů.¹⁴⁷

---

¹⁴⁶ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

¹⁴⁷ ECB a ESCB - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 24.02.2022]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/ecb-a-escb/

6.3 Bankovní dohled v Evropské unii

Úzké sepjetí mezi národními centrálními bankami a evropskou sférou se v kontextu bankovního dohledu a regulace vytrácí. Dohledová činnost je prováděna zejména dílčími ústředními bankami, respektive konkrétními institucemi bankovního dohledu, a to v zájmu principu daného státu. Dříve působilo na evropské měnové úrovni několik subjektů. Vzhledem k tomu, že žádný z nich neměl výkonné pravomoci, byla mnohostranná spolupráce zřetelně omezena. V zásadě byla proveditelná pouze dvoustranná spolupráce mezi konkrétní dohledovou institucí příslušné země se základy v mezinárodních dokumentech. Posun k užší provázanosti v bankovním dohledu přinesl až roku 2004 vznik Výboru evropských bankovních supervizorů. Za brzdicí aspekt vývoje v této oblasti lze označit nárůst rizik vyvozených z konkurence v nedbalosti v tom smyslu, že restriktivní dohledová opatření jednoho státu mohou přijít na zmar laxním přístupem jiného státu měnové unie. Proto se stále uplatňuje zásadní role harmonizace regulačních předpisů spolu s oboustrannou spoluprací ECB a dílčích národních dohledových institucí.¹⁴⁸

K řešení zvýšeného rizika problému v případě bankovních krizí a jejich přeshraničních dopadů bylo nutné zavést integrovaný bankovní dohled v rámci Evropské unie. Jednotný mechanismus dohledu, který se v Evropské unii uplatňuje, je jeden z klíčových pilířů bankovní unie. Představuje ho provázaná spolupráce mezi ECB a vnitrostátními orgány, jejichž koordinace zajišťuje systém obezřetnostního dohledu nad úvěrovými institucemi, činnými jak v eurozóně, tak i mimo ni. Jednotný mechanismus dohledu na evropské úrovni vykonává přímý dohled nad veškerými z hlediska ekonomického významnými institucemi. Přímému dohledu podléhají ty banky, jež vytvářejí minimálně dvacet procent HDP dané země nebo disponují aktivy vyššími než třicet miliard eur. Součástí dohledové činnosti jsou pravidelné kontroly se záměrem zajistit způsobilost bank k řádnému fungování. Vzhledem k tomu, že je ECB odpovědna za celkové fungování

---

¹⁴⁸ REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

jednotného mechanismu dohledu, disponuje rovněž pravomocí udělovat sankce a odnímat a udělovat bankovní licence bankovním institucím.¹⁴⁹

6.4 Postoj České národní banky k evropské integraci

Česká republika po několikaletém vyjednávání, které obnášelo i postupné sladění právních norem evropského práva s vnitrostátním právním řádem, se stala jednou z členských zemí Evropské unie, nicméně Česká národní banka součástí Bankovní unie není. Zatím se ani neobjevují signály, které by naznačovaly, že by tomu mělo být jinak. Začlenění centrální banky do Bankovní unie spočívá v implementaci unijních právních předpisů, avšak se nejedná o plnohodnotné členství, a to z toho důvodu, že Česká republika zatím nepřistoupila na vstup do eurozóny. Za situace, kdy by se Česká republika stala součástí eurozóny, byl by tento okamžik shodný s okamžikem získání statusu kompletního člena Bankovní unie.¹⁵⁰

Vzhledem k zvláštním mechanismům fungování eurozóny mají státy, které nejsou jeho součástí, odlišné podmínky od států, které euro jako národní měnu přijaly. I přes snahu co nejméně zasáhnout tímto mechanismem vnitřní trh, nedisponují nečlenské státy možností účastnit se zasedání Rady guvernérů Evropské centrální banky, což s sebou mimovolně přináší nerovné postavení s členskými státy. Pro Českou republiku, která v zásadě rovné podmínky na vnitřním trhu prosazuje, může být toto hledisko zavádějící.¹⁵¹ Guvernér české ústřední banky je prozatím oprávněn pouze k účasti na jednáních Generální rady, jež nemá rozhodovací pravomoci.

Dovršení evropské integrace v měnové oblasti z pohledu České národní banky tak nastane ve chvíli, kdy ČR přijme jednotnou měnu euro za národní. Vstupem do měnové unie by tak došlo ke změně postavení Guvernéra ČNB, kdy by se stal členem Rady guvernérů Evropské centrální banky. Zásadní vliv by

---

¹⁴⁹ Jednotný mechanismus dohledu – Consilium. Home – Consilium [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 28.02.2022]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/banking-union/single-supervisory-mechanism/>

¹⁵⁰ JANOVEC, Michal. *Dohled nad finančním trhem a jeho integrace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-877-3

¹⁵¹ Ministerstvo financí ČR. *Studie dopadu účasti či neúčasti České republiky v bankovní unii – shrnutí*. 9. února 2015. [online]. [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Studie_2015-02_BU-studie-dopadu-shrnuti-material-po-vlade.pdf

členství v měnové unii mělo i na funkce ČNB. Ta by v tento okamžik přišla o pravomoc určovat měnovou politiku, nýbrž by se na jejím určování a provádění pouze podílela. Ve vztahu k legislativě by poté muselo dojít k úpravám zejména v zákoně o ČNB a dalších zákonech věcně příslušných, kde by se změnilo ustanovení o nové národní měně euro.¹⁵²

6.5 Zavedení eura v České republice

Ve srovnání s předešlými průzkumy Eurobarometer, ve kterých se ukázalo, že české obyvatelstvo má vůči zavedení eura místo koruny spíše skeptický postoj, poukázal ten nejnovější na značnou změnu názorů v této problematice. Z výzkumu je patrné, že vlivem událostí v posledních letech stoupl zájem Čechů o euro nejvíce za posledních deset let. Domovskou zem jako součást eurozóny by si dokázaly představit dvě pětiny obyvatel.¹⁵³ Jedním z důvodů zpochybňujících mínění většiny tuzemských obyvatel může být nízká míra informovanosti o jednotné měně, jež může být prohloubena skutečností, že obyvatelé si nejsou vědomi povinnosti České republiky přijmout euro za národní měnu.

Věcným argumentem, které by přijetí eura mohlo u občanů podpořit, je zejména snadnější porovnatelnost cen s ostatními zeměmi, které již euro zavedly, komfortnější a dostupnější cestování nebo třeba zrychlení přeshraničních transakcí. Přijetí eura v tuzemsku by rovněž chránilo před kurzovými výkyvy koruny vůči euru, snížilo transakční náklady zejména pro vývoz a kladlo by větší tlak na rozpočtovou kázeň veřejných institucí. Nevýhodu lze spatřovat ze strany státu ve ztrátě možnosti řídit měnovou politiku především ovlivňováním směnného kurzu. Jiným handicapem spojeným s příchodem eura je existence rizika krátkodobého zdražování a vznikem státní odpovědnosti za dluhy všech členských států eurozóny.

Dle mínění některých odborníků by přijetí eura v České republice nebylo nyní výhodné s ohledem na aktuální stav veřejných financí. Jejich negativní postoj se opírá zejména o ztrátu samostatné měnové politiky České národní banky. Nejistotu vyvolává také budoucí vývoj ekonomiky v eurozóně následující po

---

¹⁵² Integrace ČR do EU – měnová a hospodářská politika – Česká národní banka [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 28.02.2022]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/hospodarska-a-menova-politika-v-eu/

¹⁵³ „Introduction of the euro in the Member States that have not yet adopted the common currency“, průzkum Eurobarometer [online]. [cit. 01.03.2022]. Dostupné z: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2284>

skončení pandemie koronaviru a na ní navazující politika ECB. Podle Petra Bartoně, hlavního ekonoma Natland, zatím ani k přijetí dojít nemůže, neboť Česká republika nespĺňuje veškerá kritéria pro přijetí. Konkrétně především stoupající inflace a rozvrácenost státních financí během posledních let by znemožnilo splnit pravidla pro přijetí eura.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ Přijetí eura není aktuálně podle ekonomů pro ČR výhodné | ČeskéNoviny.cz. České noviny | ČeskéNoviny.cz [online]. Copyright © Copyright 2022 ČTK [cit. 01.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/prijeti-eura-neni-aktualne-podle-ekonomu-pro-cr-vyhodne/2139103>

7 Závěr

Česká národní banka, stejně tak jako ostatní ústřední banky jiných států, plní řadu určitých specifických činností, ke kterým obchodní banky nemají oprávnění, čímž je centrální bance ve dvoustupňovém bankovním systému zaručena jedinečná pozice. Dá se říci, že v některých oblastech má Česká národní banka téměř monopolní postavení. Účelnost její činnosti je neustále prověřována hospodářským a ekonomickým vývojem v zemi, na něž důsledky činnosti dopadají a jsou jimi výrazně ovlivňovány. V oblasti tržního hospodářství vykonává centrální banka dva hlavní okruhy funkcí, které se lze rozlišit z hlediska makroekonomického, kam řadíme především řízení měnové politiky spolu s emisní a devizovou činností, a poté z hlediska mikroekonomického, které zahrnuje zejména dohledovou a regulační činnost vůči ostatním bankovním subjektům, funkci banky státu a banky pro ostatní banky a reprezentaci státu ve finančním sektoru na mezinárodní úrovni. Rozsah konkrétních činností České národní banky není konstantní, nýbrž se mění v čase v závislosti na potřebných ekonomických změnách ve státě.

Centrální banka v České republice, jejíž existence je deklarována šestou hlavou Ústavy České republiky, stojí na stejné úrovni s ostatními ústavními orgány, byť bychom u ní mohli konstatovat absenci jedné z tradičních státních mocí. Tím se má na mysli, že ve své podstatě centrální banka nepředstavuje ani moc zákonodárnou, výkonnou ani soudní. Jedná se totiž o instituci sui generis, neboli instituci svého druhu. Bližší specifikace jejího právního postavení je upravena v několika právních předpisech, přičemž určujícím je zákon o České národní bance.

Významným aspektem, rozhodujícím o pozici centrální banky v systému státních institucí, je její často diskutovaná nezávislost, jež je dovozená z ústavní a zákonné úpravy. Nezávislost centrální banky představuje klíčové vodítko k realizaci záměru jejích systematických činností. Míra atributu nezávislosti bývá často předmětem diskuze, nicméně převládá názor, že nezávislost na politických institucích je žádoucí, neboť je tím zabráněno ovlivňování v důsledku politických cyklů. Rozpor v názorech však můžeme shledat v otázce nezávislosti při určování měnové politiky, kdy se lze setkat i s úsudkem, že při spolupráci na stanovení měnových cílů by se centrální banka měla podílet společně s vládou.

Přes rozdíly v postojích jednotlivých odborníků, se centrální banka považuje za důvěryhodnou instituci, jelikož proti míře nezávislosti a volnosti při snaze ovlivnit ekonomický vývoj žádoucím způsobem stojí míra transparentnosti. Ta je představena informační povinnosti České národní banky jak vůči široké veřejnosti, tak i ve vztahu k ústavním institucím.

Po shrnutí věcných informací zabývajících se problematikou si dovoluji říci, že Česká národní banka zastupuje v bankovní soustavě nenahraditelnou funkci, a to jak v domácím prostředí, tak i v mezinárodním měříku. Nicméně kritici samotné existence centrální banky často označují tuto instituci za nepříznivou v souvislosti se zdravým tuzemským ekonomickým vývojem. Jsem toho názoru, že pokud by centrální banka jako efektivně fungující orgán měla zaniknout, bylo by nezbytné zajistit její dosavadní funkce jinou bankovní institucí nebo se podřídít jinému bankovnímu systému.

Avizovaným záměrem této diplomové práce bylo vytvořit základní komplexní přehled problematiky právního postavení České národní banky a její činnosti. V obsahu práce jsou systematicky rozebrány jednotlivé dílčí aspekty sloužící pro ucelené pochopení tématu a umožňující zhodnotit právní pozici centrální banky vlastním názorem. Do jednotlivých kapitol je promítnuta zákonná úprava doplněná teoretickými znalostmi pro srozumitelnější pochopení.

Resumé

The content of this diploma thesis is the specifics of the Czech National Bank as an independent institution, which is placed in the position of an equal partner of the remaining constitutional bodies. The aim of the text is to analyze primarily the issue of the legal position of the Czech National Bank in the financial market, its basic activities, which are related to its activities in the banking system, such as maintaining price stability, including explanation of reciprocal relations with other constitutional institutions.

The Czech National Bank, as well as other central banks in other countries, perform a number of certain specific activities to which commercial banks are not authorized, thus guaranteeing the central bank a unique position in the two-tier banking system. It can be said that in some areas the Czech National Bank has an almost monopoly position. The effectiveness of its activities is constantly examined by economic and economic developments in the country, which are affected by the consequences of its activities and are significantly affected by them. In the area of market economy, the central bank performs two main areas of function, which can be distinguished from a macroeconomic point of view, including monetary policy management together with issuing and foreign exchange activities, and then from a microeconomic point of view, which includes supervisory and regulatory activities, the function of the state bank and the bank for other banks and the representation of the state in the financial sector at the international level. The scope of specific activities of the Czech National Bank is not constant, but changes over time depending on the necessary economic changes in the state.

The aim of this thesis was to create a basic comprehensive overview of the legal status of the Czech National Bank and its activities. The content of the thesis systematically analyzes the individual partial aspects used for a comprehensive understanding of the topic. The individual chapters reflect the legal regulation supplemented by theoretical knowledge for a clearer understanding.

Keywords

The Czech National Bank, Central bank, Central banking

Seznam odborné literatury a jiných zdrojů

Publikace

AMTENBRINK, F. *The Democratic Accountability of Central Banks: A Comparative Study of the European Central Bank*. Oxford and Portland, Oregon, Hart Publishing, 1999. ISBN 1-84113-042-7

BAKEŠ, Milan. *Finanční právo*. 6. upr. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. Právnícké učebnice (C.H.Beck). ISBN 978-80-7400-440-7

BARÁK, Josef. *K některým otázkám novelizace Ústavy České republiky*. In: Deset let Ústavy České republiky – východiska, stav, perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-45-9

BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2005, s. 13. ISBN 80-86729-19-2

BAŽANTOVÁ, Ilona. *Nestandardní právní zakotvení ČNB*. In: *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

BAŽANTOVÁ, Ilona. *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě: sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

CHUDJÁK, František, Ludovít HALLON a Andrea LEKOVÁ. *Centrálné bankovníctvo v stredoeurópskom priestore: Central banking in Central Europe*. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2014. ISBN 978-80-8043-202-7

DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3., přeprac a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-515-X

HOLMAN, Robert. *Čtyři nebezpečí extrémní autonomie centrální banky*. In: *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

JANOVEC, Michal. *Dohled nad finančním trhem a jeho integrace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7552-877-3

JÍLEK, Josef. *Peníze a měnová politika*. Praha: Grada, 2004, ISBN 80-247-0769-1

KVIZDA, Martin. *Centrální banka a národní hospodářství*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1942-5

KUNERT, Jakub, NOVOTNÝ, Jiří. *Centrální bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6

LOUŽEK, M. *Nezávislost musí jít ruku v ruce s odpovědností*. In: Právní postavení centrální banky v demokratickém státě. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

MANDEL, Martin. *Centrální banka v otevřené ekonomice*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1994. ISBN 80-7079-784-3

NEPOŽITKOVÁ, Ivana. *Přechod jednostupňového bankovního systému na dvoustupňový v České republice*. In *Politologica 1. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0619-5.

PAVLÁT, Vladislav. *Centrální bankovníctví*. 1.vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2004. ISBN 80-86754-29-4

POLOUČEK, Stanislav a kol. *Bankovníctví*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-491-9

REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha: Management Press, 2011. ISBN 978-80-7261-230-7

RYCHETSKÝ, P., LANGÁŠEK, T., HERC T., MLSNA, P. a kol. *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 1037. ISBN 978-80-7478-809-3

RÝDL, Tomáš, Josef BARÁK, Luděk SAŇA a Petr VÝBORNÝ. *Zákon o České národní bance: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-622-8

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kol. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. ISBN 978-0-7408-029-6

TŮMA, Zdeněk. *Úvodní slovo Guvernéra České národní banky*. In: KUNERT, Jakub a Jiří NOVOTNÝ. *Centrální bankovníctví v Českých zemích*. Praha: Česká národní banka, 2008. ISBN 978-80-87225-06-6

VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Kontrola nad finanční činností = Control of financial activities*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2015. ISBN 987-90-87975-40-4

VENCOVSKÝ, František. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha: Bankovní institut, a.s., 1999. ISBN 80-7265-030-0

WEIGL, Jiří. *Koordinace mezi centrální bankou a vládou je potřebná*. In: Právní postavení centrální banky v demokratickém státě. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. ISBN 80-238-5624-3

ZEMAN, Václav a Martin SLEZÁK. *Centrální bankovníctví a monetární politika: studijní text pro prezenční i kombinovanou formu studia*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2010, s. 33. ISBN 978-80-214-4043-2

Články

BRIAULT, C., HALDANE, A., KING, M. *Independence and Accountability*. Bank of England Working Paper no. 49, 1996. ISSN 0142-6753

JANSTOVÁ, Kateřina. *Jmenování členů Bankovní rady prezidentem republiky a přímá volba hlavy státu*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica, 2011, vol 57, issue 4. ISSN 0323-0619

KANDRÁČ, Petr a BARÁK Josef. *Česká národní banka jako ústřední banka České republiky a její postavení v trestním řízení*. Správní právo. 1997, roč. 30, č. 5. ISSN 0139-6005

MUSÍLEK, Petr. *Komparace modelů finanční regulace a dozoru: výhody a nevýhody*. Český finanční a účetní časopis [online] 2006, roč. 1, č. 4, [vid. 2021-02-17]. ISSN 1802-2200

REVENDA, Zbyněk. *Monopoly centrálních bank a emise peněz. Politická ekonomie*. 2009, roč. 57, č. 5. ISSN 2336-8225

RYSKA, Pavel. *Monopol, který státu kupodivu nevadí: centrální banka*. [online]. 2008

VOSTRÁ, Zuzana. *Ústavní zakotvení České národní banky a bankovní unie*. Právněhistorické studie [online]. 2017, vol. 47, no. 2, s. 130. [cit. 16. 10. 2021]. ISSN 2464-689X

Právní předpisy a judikatura

Důvodová zpráva k zákonu č. 227/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zvláštní část, k bodu 69 a 70

Nařízení vlády republiky Československé č. 246/1919 Sb. ze dne 12. května 1919, o organisaci Bankovního úřadu ministerstva financí, o statutu Bankovního výboru při ministerstvu financí, o obchodech Bankovního úřadu ministerstva financí, dále o převzetí a vyúčtování lombardu a pokladničních poukázek, vyúčtování žirových účtů Rakousko-uherské banky o převzetí zaměstnanců této banky

Nález č. 278/2001 Sb., nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001 ve věci návrhu na zrušení části zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 347/1920 Sb. z. a n., o akciové bance cedulové

Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance

Zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Elektronické zdroje

Bankovky a mince – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 30.01.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/bankovky-a-mince/>

Cnb.cz [online]. 2017 [cit. 19. 11. 2021]. *Jednací řád rozkladové komise ČNB*. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/bankovni_rada/poradni_organy_br/rozkladova_komise/rozkladova_komise_jednaci_rad.pdf

Cnbprovsechny.cnb.cz [online]. 2010 [cit. 17. 10. 2021] *Nezávislost centrální banky*. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/menova-politika-clanky/03-nezavislost-centralni-banky/>

Cnbprovsechny.cnb.cz [online]. 2011 [cit. 10.02.2022]. *Poslání České národní banky při dohledu nad finančním trhem České republiky*. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/.galleries/poslani_cnb_dohled_FT.pdf

ČNB zeštíhlí svou regionální síť - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2021 [cit. 05.11.2021]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/CNB-zestihli-svou-regionalni-sit>

Devizové rezervy – časová řada – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/devizove_rezervy/drs_rada.htm

Devizové rezervy a devizové intervence – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 30.01.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/vzdelavani/12-devizove-rezervy-a-devizove-intervence/index.html>

Dohled nad úvěrovými institucemi – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/dohled-nad-uverovymi-institucemi/>

ECB a ESCB - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 24.02.2022]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/ecb-a-escb/

Integrace ČR do EU – měnová a hospodářská politika – Česká národní banka [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 28.02.2022]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/hospodarska-a-menova-politika-v-eu/

„Introduction of the euro in the Member States that have not yet adopted the common currency“, průzkum Eurobarometer [online]. [cit. 01.03.2022]. Dostupné z: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2284>

Jednotný mechanismus dohledu – Consilium. Home – Consilium [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 28.02.2022]. Dostupné z:

<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/banking-union/single-supervisory-mechanism/>

Konvergenční zpráva ECB [online]. Copyright © 2020 [cit. 24.02.2022]. Dostupné z:

<https://www.ecb.europa.eu/pub/convergence/html/ecb.cr202006~9fefc8d4c0.cs.html>

Kritéria konvergence - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 24.02.2022]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni-vztahy/hospodarska-a-menova-politika-v-eu/-kriteria-konvergence/

Ministerstvo financí ČR. *Studie dopadu účasti či neúčasti České republiky v bankovní unii – shrnutí*. 9. února 2015. [online]. [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Studie_2015-02_BU-studie-dopadu-shrnuti-material-po-vlade.pdf

Nástroje měnové politiky - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 30.01.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje/>

Období 1993 - současnost - Historie ČNB. [online]. Copyright © Česká národní banka, 2003 [cit. 05.11.2021]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/bankovni_budovy_a_pobockova_sit/vyvoj-pobockove-site/1993_soucasnost.html

Přijetí eura není aktuálně podle ekonomů pro ČR výhodné | ČeskéNoviny.cz. České noviny | ČeskéNoviny.cz [online]. Copyright © Copyright 2022 ČTK [cit. 01.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/prijeti-eura-neni-aktualne-podle-ekonomu-pro-cr-vyhodne/2139103>

Regulace a dohled nad kapitálovým trhem - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 13.02.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/regulace-a-dohled-nad-kapitalovym-trhem/#>

Regulace a dohled nad pojišťovny a zajišťovny - Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 14.02.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/vykon-dohledu/postaveni-dohledu/regulace-a-dohled-nad-pojistovny-a-zajistovny/#>

Statistika – Česká národní banka. [online]. Copyright © ČNB 2022 [cit. 14.02.2022]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/statistika/>

Výbor pro finanční trh – Historie ČNB. [online]. Copyright © Česká národní banka, 2003 [cit. 19.11.2021]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/regulace_a_dohled/regulace_a_dohled_v_oblasti_financniho_trhu_ii/vybor_pro_financni_trh.html